

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

2007-03-26

Dnr IJ2007/155/D

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Remissammanställning av betänkandet Att återta mitt språk (SOU2006:19)

I betänkandet Att återta mitt språk (SOU 2006:19) föreslås att förvaltningsområdet för samiska språket utvidgas till att omfatta ytterligare 20 kommuner.

Betänkandet har remissbehandlats.

Remissvar har lämnats av 59 statliga myndigheter, 20 kommuner och 3 landsting. Av de organisationer som beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet har 15 inkommit med remissvar. Därutöver har ett tiotal organisationer inkommit med remissvar på eget initiativ.

En sammanställning av remissvaren i urval redovisas i denna promemoria.

REMISSAMMANSTÄLLNING (SOU 2006:19)

A. UTVIDGNING AV FÖRVALTNINGSOMRÅDET FÖR SAMISKA SPRÅKET (KAP.10)

1 Utvidgning av förvaltningsområdet för samiska språket

Utredningens förslag

Förvaltningsområdet för det samiska språket - som i dag omfattar kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Arjeplog - bör utvidgas med kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokom, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund.

Myndigheter

Riksdagens ombudsmän skriver att från de synpunkter som myndigheten har att beakta föranleder förslagen i sak inte något yttrande från myndighetens sida.

Svea hovrätt finner inte - från de synpunkter som hovrätten har att beakta - skäl att lämna några synpunkter i denna del

Hovrätten för Nedre Norrland skriver att en utsträckt rätt att använda sydsamiskan bör anstå till dess att det kan konstateras att inte bara språkets användning utan också dess användbarhet i offentlig verksamhet har ökat; i annat fall riskerar lagstiftningen att inte uppfattas som meningsfull.

Hovrätten för Övre Norrland skriver att nordsamiska används av ett så stort antal personer att det är rimligt att aktivt verka för att användandet får omfatta ytterligare "domäner" så att språkets ställning stärks och att det för den som har anknytning till språket känns motiverat att bibehålla och förstärka kunskaperna i språket. Men kan det samma sägas om sydsamiska som talas av endast 600-700 personer eller ursamiska som endast talas av ett fåtal? Det kan det naturligtvis, men frågan är om det är möjligt att för dessa språkspillror finna tolkar och översättare?

Mora tingsrätt har i stort inget att invända mot förslaget.

Östersunds tingsrätt och **Länsrätten i Jämtlands län**, som har gemensam lagman och som därför lämnat ett gemensamt yttrande, tillstyrker förslaget om en utvidgning av det samiska förvaltningsområdet till att även omfatta det sydsamiska området.

Skellefteå tingsrätt tillstyrker förslaget principiellt och generellt.

Umeå tingsrätt har ingen erinran mot förslaget.

Haparanda tingsrätt har inga synpunkter på förslaget.

Luleå tingsrätt har ingen erinran mot att förvaltningsområdet utvidgas enligt förslaget.

Kammarrätten i Sundsvall har, beträffande de frågor som direkt rör domstolens verksamhet och från de synpunkter i övrigt som kammarrätten har att beakta, inga principiella invändningar mot förslaget.

Länsrätten i Dalarnas län skriver att länsrätten i sin verksamhet inte har berörts av kontakter på minoritetsspråken samiska och meänkieli i någon omfattning som har gett länsrätten anledning att särskilt fundera över de frågeställningar som behandlas i utredningen.

Länsrätten i Norrbottens län har inget att erinra mot förslaget.

JK har med utgångspunkt från de intressen myndigheten har att beakta inga invändningar mot förslaget.

Domstolsverket har inte något att erinra mot förslaget.

Åklagarmyndigheten har förutom vissa tekniska synpunkter, inga synpunkter på förslaget.

Rikspolisstyrelsen har, utifrån de intressen som myndigheten företräder, ingen erinran mot förslaget.

Kriminalvården har utifrån de intressen myndigheten har att företräda inga synpunkter på förslaget.

Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning har utifrån sitt uppdrag och ansvarsområde inga synpunkter på förslaget.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) anser att det utvidgade förvaltningsområdet också skall omfatta Storstockholmsområdet, där många samer bor. DO anser att i stället för geografiska förvaltningsområden, kan det finnas skäl att utgå från de väsentligaste samhällsfunktionerna i arbetet med att stärka minoritetsspråkens ställning i det svenska samhället. Man skulle t.ex. kunna ålägga de centrala förvaltningsmyndigheterna skyldighet att kommunicera på minoritetsspråk. Frågan bör utredas vidare.

Migrationsverket redovisar inga synpunkter.

Försäkringskassan har inget att invända mot förslaget.

Socialstyrelsen har inga synpunkter att redovisa.

Handikappombudsmannen har inga särskilda synpunkter på förslaget.

Barnombudsmannen välkomnar förslaget om ett utvidgat förvaltningsområde för samiska.

Tullverket skriver att utöka förvaltningsområdet för samiska så att även sydsamiska omfattas är logiskt utifrån det faktum att samiska tidigare fått status som minoritetsspråk.

Skatteverket redovisar ingen synpunkt på detta förslag särskilt.

Länsstyrelsen i Dalarnas län tillstyrker utredningens förslag i stort; länsstyrelsen anser dock att om föreslagen utvidgning av förvaltningsområdet antas, bör särskilda medel tilldelas även regionala myndigheter.

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker förslaget; länsstyrelsen anser dock att det är av stor vikt att myndigheten erhåller särskilda medel för aktuella åtgärder.

Länsstyrelsen i Västerbottens län skriver att avgränsningen av kommuner bör övervägas ytterligare. Varför saknas till exempel Vännäs och Norsjö kommuner ?

Länsstyrelsen i Norrbottens län skriver att ett starkare synliggörande av det samiska språket i samhället bidrar väsentligt till att främja språket och språkets användning; mot detta synliggörande finns således inget att invända; emellertid måste staten även här säkra finansieringen av de åtgärder som vidtas.

Skolverket begränsar yttrandet till utbildningsfrågor och uttalar sig inte om förslaget särskilt.

Myndigheten för skolutveckling avstår från att ta ställning i frågan om en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska.

CSN avstår från att lämna synpunkter

Uppsala universitet skriver att i arbetet med att bryta den språkbrytarprocess som fått pågå alldeles för länge är det viktigt att bl.a. det sydsamiska förvaltningsområdet utvidgas.

Stockholms universitet skriver att en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska är välkommet.

Umeå universitet skriver att en i högsta grad viktig politisk uppgift är att det samiska förvaltningsområdet kan utökas för att på detta sätt ge de samiska språken en högre status.

Luleå tekniska universitet instämmer i huvudsak i förslaget.

Mälardalens högskola stöder förslaget om en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska.

Ungdomsstyrelsen väljer att i sitt svar enbart uttala sig om de delar som uttryckligen och direkt berör ungdomsgruppen, åldersgruppen 13-25-åringar; i övrigt har myndigheten inga synpunkter på betänkandet.

Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI) skriver att det är bra att förvaltningsområdet för samiskan utvidgas till att omfatta det sydsamiska språkområdet.

Statens kulturrådet yttrar sig endast med avseende på vad som är relevant för kulturrådets verksamhet och uttalar sig inte om utvidgningsförslaget särskilt.

Sameskolstyrelsen tillstyrker förslaget, men föreslår att också Mora kommun, med Idre som bostadsort för flera sydsamer i området och där Sveriges sydligaste sameby finns, bör ingå i det utvidgade förvaltningsområdet.

Svenska språknämnden anser att det är viktigt att utvidga förvaltningsområdet med de föreslagna tjugo kommunerna.

Sverigefinska språknämnden instämmer i förslaget.

Sametinget stödjer förslaget, men anser att samtliga kommuner inom renskötselområdet kunde ha ingått i det språkliga förvaltningsområdet.

Lantmäteriverket har inget att anföra mot utredningens intentioner.

Post- och telestyrelsen har ingenting att invända mot förslaget.

Banverket har inga synpunkter att anföra.

Vägverket har inga principiella invändningar mot förslaget, men ser praktiska problem att klara kraven.

Lufftartsstyrelsen har inga synpunkter på utvidgningsförslaget särskilt.

Arbetsmarknadsstyrelsen biträder förslaget.

Bergsstaten skriver att för myndighetens del finns inga erinringar mot förslaget.

Arbetsmiljöverket har från arbetsmiljösynpunkt inget att invända mot förslaget.

Skogsstyrelsen anser att en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska är logiskt och har ingen invändning mot förslaget.

Jämställdhetsombudsmannen skriver att det saknas ett konsekvent könsperspektiv i utredningen; myndigheten har i övrigt inga synpunkter på utredningens förslag.

Kommuner

Jokkmokks kommun tillstyrker utvidgningsförslaget; kommunen anser att det på sikt – eftersom minoritetsrättigheterna är individuella rättigheter – är angeläget att finna andra modeller än en geografisk avgränsning av förvaltningsområdet för minoritetsspråken.

Arvidsjaur kommun ser positivt på utvidgningsförslaget, men full kostnadstäckning bör utgå eftersom detta är ett nationellt åtagande.

Bergs kommun tillstyrker förslaget.

Gällivare kommun tillstyrker förslaget.

Härjedalens kommun anser att det är viktigt att förverkliga de konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har ratificerat, men riktade statsbidrag är nödvändigt för att kommuner skall prioritera detta arbete.

Kiruna kommun delar utredarens syn, vad avser en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska språket; men förslaget måste medföra ett tillskott av statlig finansiering för täckning av merkostnader.

Lycksele kommun stöder utvidgningsförslaget under förutsättning av att det åtföljs av ett statsbidrag som täcker kommunens faktiska kostnader som uppstår.

Malå kommun är positiv till utredningens syfte att värna och stärka de samiska språken och den samiska kulturen; men kommunen förutsätter att full kostnadstäckning utgår.

Piteå kommun är mycket tveksam till en omfattande utvidgning av förvaltningsområdet för det samiska språket på det sätt som utredningen

föreslår; kommunen stödjer utredningens tanke att vissa rättigheter kan knytas till individen i stället för ett geografiskt område.

Skellefteå kommun avstyrker utvidgningsförslaget.

Sorsele kommun är i stort sett positiv till utredningens förslag till åtgärder för att stärka det samiska språket; men riktade statsbidrag skall utgå för merkostnader utan begränsning i tid.

Storumans kommun stöder utvidgningsförslaget under förutsättning av det åtföljs av ett statsbidrag som täcker kommunens faktiska kostnader som uppstår.

Strömsunds kommun uttalar att det inte är möjligt att överblicka konsekvenserna av en utvidgning eftersom eventuella nya skyldigheter inte är kända. För att nu skapa förutsättningar för en gynnsam utveckling bör staten ha en generös syn också vad gäller det ekonomiska stödet.

Under allt för många år har det samiska språket trängts tillbaka.

Umeå kommun anser att det är viktigt att hålla det samiska språket levande samt att även såväl minoritetsbefolkningen som majoritetsbefolkningen får större kännedom om vårt samiska kulturarv. Men merkostnader som föranleds av förslaget måste bekostas genom riktade statliga bidrag till kommunerna.

Vilhelmina kommun ser i förslaget betydande nya åtaganden, utöver befintlig kommunal förvaltning, service och nuvarande myndighetsutövning. En utökning med skyldigheten att bemöta den enskilde på samiska språket i kontakt med myndigheten bör därför ske med stor omsorg från regeringens sida. Kommunen vill understryka betydelsen av att utvidgningsförslaget under en inlednings- och implementeringsfas begränsas till ett par sakområden. Att dessa områden föreslås vara förskoleverksamhet, skola, äldreomsorg, hälso- och sjukvård samt kulturverksamheter motsätter sig inte kommunen. Av avgörande betydelse för möjligheten till en framgångsrik process är dock att de riktade statsbidragen inom sakområdena anpassas till de omständigheter som förslaget innebär och de konsekvenser som följer därav.

Vindelns kommun motsätter sig att kommunen skall ingå i det utvidgade förvaltningsområdet; det föreslagna statsbidraget står inte i relation till kostnaderna för att tillhandahålla servicen; att förslaget skall träda i kraft den 1 juli 2007 ter sig som helt orimligt med tanke på den utbildningsinsats som kommer att behövas.

Åre kommun har en positiv hållning till utvidgningsförslaget och med det förväntas att kommunen erhåller ekonomiskt stöd från staten för de extra kostnader som förslaget innebär.

Åsele kommun avstår från yttrande.

Älvdalens kommun tillstyrker utvidgningsförslaget.

Östersunds kommun är i stort positiv till föreslagna åtgärder för att aktivt verka för och främja det samiska språket; men det förutsätts att staten ger en fullständig kostnadstäckning av verkliga kostnadsökningar.

Landsting

Landstinget i Dalarnas län tillstyrker utvidgningsförslaget.

Landstinget Jämtlands län tillstyrker utvidgningsförslaget.

Landstinget i Västerbottens län tillstyrker förslaget.

Organisationer

Sveriges kommuner och landsting anser att det finns goda skäl att värna det samiska språket som är en del av vårt kulturarv och en viktig del i det samiska folkets kollektiva identitet. Förbundet anser dock att den föreslagna utvidgningen av förvaltningsrådet är av en så genomgripande karaktär att det ska ske en analys av de ekonomiska och praktiska konsekvenserna för kommunerna.

Svenska kyrkan instämmer i förslaget.

Gaaltije anser att utredningen har lagt fram ett väl grundat förslag till ett utökat förvaltningsområde för det samiska språket.

Svenska samernas riksförbund stöder utvidgningsförslaget, men hade gärna sett att ännu fler kommuner hade omfattats av förslaget. Det är viktigt att möjligheten att använda språket finns i de områden där samerna bor hela året. Under vinterperioden flyttar många samer i renskötseln till andra kommuner. Det är då viktigt att de har möjlighet att använda sitt språk.

Samernas utbildningscentrum är positiv till ett utvidgat förvaltningsområde för samiska språket.

Sverigefinländarnas delegation tillstyrker utvidgningsförslaget. I övrigt koncentrerar sig delegationen i sitt remissvar på förslagen som berör det finska språket.

Sverigefinska Riksförbundet tillstyrker förslaget.

Sverigefinska Ungdomsförbundet ser mycket positivt på förslaget.

Sveriges Finska Lärarförbund anser att förslagen är väl genomtänkta och bra.

Finska kulturföreningen vill understryka särskilt de förslag i betänkandet till kultursatsningar som riktar sig barn och ungdomar.

Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige vill uttrycka sitt allmänna stöd för de förslag som förs fram i slutbetänkandet.

Sverigefinska biblioteksanställdas förening instämmer i förslaget.

Samiska språknämnden tillstyrker utvidgningsförslaget.

2 Sakområden inom förvaltningsområdet som skall lagregleras

Utredningens förslag

Ett utvidgat förvaltningsområde skall omfatta samma sakområden som nuvarande lagstiftning rörande rätten att använda samiska i muntliga och skriftliga kontakter med kommunala och statliga förvaltningsmyndigheter och domstolar. Förskoleverksamhet och äldreomsorg skall helt eller delvis kunna erbjudas på samiska språket.

Myndigheterna skall även i övrigt sträva efter att bemöta den enskilde på samiska. Barns behov av att få utveckla en kulturell identitet och samiska språket skall särskilt uppmärksammas och framhållas i lagtext.

För all myndighetsutövning oavsett nivå och sakområde, skall rättighetsupplysning fungera för såväl allmänheten som för egen personal samt att tillämplig samhällsinformation i övrigt skall kunna erbjudas på samiska. Myndigheterna skall utåt visa att de betjänar allmänheten på samiska.

Myndigheter

Hovrätten för Nedre Norrland skriver att när det gäller att utsträcka rätten att använda samiska och då i praktiken sydsamiska i domstol till nya förvaltningsområden, finns det emellertid anledning att befara att det varken kommer att finnas parter, ombud eller tolkar/översättare som behärskar sydsamiska på ett i domstol användbart sätt. Enligt hovrättens uppfattning finns det skäl som talar för att övriga i utredningen föreslagna åtgärder, såsom förbättrade möjligheter till undervisning i samiska på olika stadier och olika instanser på det samiska kulturområdet, vidtas först, och att en utsträckt lagfäst rätt att använda sydsamiskan får anstå till dess att det kan konstateras att inte bara språkets användning utan också dess användbarhet i offentlig verksamhet har ökat. I annat fall riskerar lagstiftningen att inte uppfattas som meningsfull.

Hovrätten för Nedre Norrland skriver att i lagens 1 § anges vilka domstolar som lagen skall tillämpas hos. I 8 § sägs dessutom att målet eller ärendet skall ha anknytning till förvaltningsområdet och att rätten att använda minoritetsspråk även omfattar domstolar (sic!) dit ett sådant mål eller ärende överklagas. Utredningen påpekar själv bristerna med systemet med förvaltningsområden. För domstolarnas del blir det inte lättare genom att en viss domstols domsaga i flera fall omfattar områden såväl inom som utom förvaltningsområdet. Den enligt hovrätten enda konsekventa inställningen är att rätten att använda minoritetsspråken

samiska, finska och meänkieli gäller generellt i hela landet och i samtliga domstolar.

Mora tingsrätt skriver att i tingsrättens domsaga är det mål från Idre i Älvdalens kommun som berörs av förslaget. Nyordningen torde inte innebära något större merarbete för tingsrätten, eftersom det är mycket sällsynt med samiska parter i målen.

Skellefteå tingsrätt befarar att de föreslagna geografiska gränsdragningarna, som tingsrätten tolkar förslaget, kan komma att medföra skillnader i fråga om språkservice till enskilda parter i samma mål, skillnader som kan upplevas som omotiverade och diskriminerande. Bakgrunden är att förslaget för tingsrättens del innebär att domstolen kommer att inbegripas i det utvidgade förvaltningsområdet samtidigt som en i domsagan ingående kommun – Norsjö kommun – inte kommer att innefattas i förvaltningsområdet. Tingsrätten ifrågasätter lämpligheten av en bristande kongruens mellan domkretsar som inkluderas i det utvidgade förvaltningsområdet och de kommuner som ligger inom samma geografiska område.

Luleå tingsrätt skriver att för tingsrättens del innebär förslaget att en utvidgning sker av förvaltningsområdet för samiska språket till Arvidsjaur, Piteå och Älvsbyns kommuner. Det kan med ledning av hittillsvarande erfarenheter förutses att den föreslagna lagen inte kommer att få så stor tillämpning. Bakgrunden är att sedan den 1 februari 2002 ingår Arjeplogs kommun i Luleå tingsrätts domkrets; Luleå tingsrätt är även fastighetsdomstol för länet; part har inte i något fall påkallat tillämpning av lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar eller motsvarande lag när det gäller det finska språket.

Kammarrätten i Sundsvall, som inte har några principiella invändningar mot förslaget, vill framhålla att de framlagda förslagen för kammarrättens del kan komma att innebära ökade kostnader för tolkning och översättning, vilka i mer omfattande mål kan uppgå till betydande belopp; utvecklingen med avseende på de ekonomiska konsekvenserna av förslagen bör därför följas upp.

Länsrätten i Dalarnas län skriver att förslagen att ge parter och deras ställföreträdare som talar minoritetsspråk viss särställning i kontakterna med domstolen inte skulle påverka domstolens verksamhet i någon betydande omfattning.

Länsrätten i Norrbottens län skriver att hittills har inte någon hos länsrätten begärt att få använda samiska, finska eller meänkieli.

Domstolsverket skriver att konsekvenserna för berörda domstolar av ett utvidgat förvaltningsområde för samiska beror till allra största delen på i vilken utsträckning rätten att använda samiska kommer att utnyttjas; de ekonomiska konsekvenserna är mycket svåra att beräkna.

Åklagarmyndigheten skriver att direktkontakter med en åklagare nästan alltid avser frågor i ett speciellt ärende och sällan allmänna straff- eller processrättsliga spørsmål. När det gäller enskilda ärenden fordras därför nästan alltid att det är den åklagare som handlägger ärendet som också lämnar svar på frågor om detta. Att t.ex. centralt placera en åklagare med fullgoda kunskaper i samiska kan därför inte utgöra någon praktisk lösning för Åklagarmyndighetens vidkommande.

Kriminalvården skriver att då andelen samer i kriminalvården är mycket liten kan de kommunikationsbehov som finns enkelt lösas på svenska eller om så önskas med hjälp av tolk och översättningar.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) förordar att möjligheten att för berörda myndigheter att ha ett gemensamt system för översättning och tolk undersöks. Ett sådant system kan vara gemensamt för alla berörda myndigheter och även anlitas för översättningar av skriftlig information.

Barnombudsmannen (BO) vill uppmärksamma att barn och unga kan ha särskilda behov i kontakter med myndigheter; inte bara i egenskap av att vara samer utan också av att vara barn, vilket myndigheter bör ha beredskap för. BO ser positivt på att utredningen har uppmärksammat frågan om rätten att få använda det egna språket inom hälso- och sjukvården, ett område som många barn och unga kommer i kontakt med. BO ser också positivt på att utredningen lyfter fram förslag att förskoleverksamhet helt eller delvis skall kunna erbjudas på samiska språket.

Tullverket har hittills inte noterat några önskemål eller intresse om språklig service på samiska från medborgarnas sida. Om efterfrågan på dessa tjänster skulle öka skulle Tullverket behöva ta fram arbetsrutiner och skapa kontakter med tolkar och översättare, vilket skulle innebära att resurser måste omfördelas från övrig verksamhet förutsatt att inga nya resurser tillförs.

Länsstyrelsen i Dalarnas län anser att särskilda medel bör tilldelas också regionala myndigheter.

Länsstyrelsen i Jämtlands län skriver att en ökad rättighet att använda sig av samiska språk i kontakt med myndigheter kommer troligen att stärka det samiska språket och leda till en ökad användning av språket; det är av stor vikt att myndigheten erhåller särskilda medel för aktuella åtgärder.

Länsstyrelsen i Västerbottens län skriver att ekonomisk kompensation bör utgå för också regionala myndigheter.

Länsstyrelsen i Norrbottens län skriver att den allra svåraste frågan som utredningen väcker avser utökad användning av samiska vid myndighetskontakter. Den föreslagna kompromissen i denna del mellan muntlighet och skriftlighet förefaller rimlig och överensstämmer med nuvarande lagstiftning. Möjligheten till avgränsningar i tid och plats

bidrar som sådan till att förslaget enklare kan genomföras. Men rättssäkerhetsargumentet faller emellertid då samerna har goda kunskaper i svenska. En utökad användning av samiska vid myndighetskontakter kan tvärtom medföra en långsammare och omständligare handläggning med en ökad risk för fel. Konflikten står därmed mellan att tillförsäkra rätten till språket men undvika att detta sker på bekostnad av rättssäkerheten. För det fallet att utredarens förslag genomförs trots risken för rättssäkerheten måste berörda myndigheter ges tillräckliga ekonomiska resurser för att säkra högsta möjliga grad av rättssäkerhet. De resurser som i så fall erfordras torde kraftigt överskrida de av utredaren föreslagna 0,3 mkr per år och länsstyrelse.

Skolverket anser att förslaget att anordna förskola delvis eller helt på samiska, finska eller på meänkieli om föräldrarna begär det, bör utredas ytterligare. Enligt Skolverkets bedömning saknas konkreta förslag på hur detta skall genomföras i praktiken

Myndigheten för skolutveckling skriver att utredningens förslag om utökade möjligheter för barn och elever att få undervisning i och på samiska och övriga nationella minoritetsspråk liksom de föreslagna förbättringarna när det gäller modersmålsundervisning kan genomföras även om inte förvaltningsområdet utvidgas.

CSN påverkas inte av varken de föreslagna författningsändringarna eller av övriga föreslagna åtgärder för att stärka det samiska språket.

Uppsala universitet skriver att lagändringsförslagen kring modersmålsundervisningen för nationella minoriteter är välkomna.

Stockholms universitet skriver att förslaget om att statsbidrag skall utgå för merkostnader är viktigt, eftersom all implementeringsforskning om liknande frågor visar att ekonomiska incitament är en grundförutsättning för att kommunerna i praktiken skall genomföra minoritetslagstiftning på avsett sätt.

Umeå universitet skriver att det krävs utbildningsinsatser för att skapa faktiska möjligheten för de individer som önskar att använda sig av sin lagliga rätt att använda samiska språk med myndigheter. En långsiktig lösning medför att nödvändiga utbildningsinsatser ges redan på förskolenivå och sträcker sig till universitetsnivå.

Luleå tekniska universitet skriver att utbildningsväsendet utgör kärnan i språkutvecklingen på minoritetsspråk, varmed 12 och 13 §§ i lagförslaget är särskilt viktiga, förslagen till ändringarna i grundskoleförordningen och gymnasieförordningen likaså.

Mälardalens högskola skriver att förslagen innebär att man nu söker lösningar som stödjer användandet av minoritetsspråken i hemmet, inom utbildningsväsendet, i det offentliga livet och i vissa servicefunktioner. De nämnda domänerna är centrala för att de nationella minoritetsspråken skall kunna bevaras och utvecklas till att vara fullödiga levande språk även i framtiden, samt till att språken förs vidare mellan generationerna.

Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI) skriver att det är bra att alla nationella minoriteter garanteras ett visst lagstadgat skydd som också är nödvändigt för Sveriges fullföljande av de åtaganden som ratificeringen av den europeiska stadgan för landsdels- och minoritetsspråk och ramkonventionen för skydd för nationella minoriteter innebär. Det är också bra att kommunerna i det utvidgade förvaltningsområdet skall erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg på minoritetsspråk.

Statens kulturrådet skriver att den föreslagna lagen skall tillämpas av statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter. Kulturrådet utgår från att avsikten med detta inte varit att utesluta statliga *nationella* myndigheter av kulturrådets typ, där det inte finns några regionala eller lokala myndighetskanslier. Nu gällande lag är, liksom lagförslaget, otydligt i detta avseende och bör förtydligas.

Sameskolstyrelsen instämmer i förslaget att samers barn skall ha rättighet till undervisning i samiska utan krav på grundläggande kunskaper i samiska.

Svenska språknämnden anser att lagstiftningen också bör innefatta svenskt teckenspråk i någon form; vidare bör frågan om språklagstiftning ses i ett större sammanhang som också gäller svenskans ställning som officiellt språk och alla svenskars rätt till modersmål. Det finns skäl att i dessa diskussioner dra in utredningens förslag om ny lag för nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Sverigefinska språknämnden skriver att utbildnings- och skolfrågor är centrala för minoritetsspråkens överlevnad.

Sametinget stöder förslaget att det utvidgade förvaltningsområdet skall omfatta samma sakområden som nuvarande lagstiftning rörande rätten att använda samiska i muntliga och skriftliga kontakter med kommunala och statliga myndigheter. Det är positivt eftersom det ger fler samisktalande möjlighet att utöva sina rättigheter att kommunicera på sitt språk. Mindre positivt är det faktiska förhållandet att inget förslag har lagts om en skärpning av lagtexten gällande myndigheters/domstolars ansvar att lämna skriftliga svar på samiska. Detta är en brist som är påtalad men har lämnats utan åtgärd. Mycket olyckligt är att skillnaden jämfört med Finlands och Norges förhållningssätt blir så markant. Rättssäkerheten för den enskilde är därmed inte tillfredsställande. Kommunikationen mellan den enskilde och myndigheter borde genomföras såväl skriftligt som muntligt då behov föreligger. Enligt Sametinget behövs en höjning av ambitionen och en mer seriös uppföljning av lag och tillämning. Ambitionsnivån för myndigheternas språkförmåga måste höjas. Språkkunskaper i samiska skall vara meriterande och efterfrågas vid rekrytering av all offentligställd personal inom förvaltningsområdet. En kartläggning av kunskaper i samiska hos redan anställd personal kan utgöra utgångspunkten för internutbildning i samiska.

Vägverket skriver att det i dag i princip inte finns någon efterfrågan på samiska, men utgår från att det på sikt uppstår en efterfrågan om utredningens förslag genomförs.

Luftfartsstyrelsen skriver att myndigheten i dag inte har någon kompetens när det gäller muntlig och skriftlig kommunikation på bl.a. olika varieteter av samiska.

Bergsstaten skriver att om någon mer betydande insats skulle krävas avser myndigheten att samverka med Länsstyrelsen i Norrbottens län som har större erfarenhet av detta än Bergsstaten.

Skogsstyrelsen har ingen invändning mot förslaget förutsatt att det inte innebär krav på några mer omfattande resursinsatser jämfört med nuläget.

Kommuner

Jokkmokks kommun tillstyrker förslaget att de sakområden som regleras i nuvarande lagstiftning skall gälla även inom den i utredningen föreslagna utvidgningen av förvaltningsområdet för samiska.

Arvidsjaur kommun skriver att lagstiftning om rätt att använda samiska innebär merkostnader och full kostnadstäckning bör utgå eftersom det är ett nationellt åtagande.

Bergs kommun tillstyrker förslaget.

Gällivare kommun tillstyrker förslaget att de sakområden som regleras i nuvarande lagstiftning skall gälla även inom den av utredningen föreslagna utvidgningen av förvaltningsområdet för samiska.

Härjedalens kommun föreslår att kommunerna årsvis bör redovisa utgifter och verksamhetsresultat från start för att kunna följa utvecklingen.

Kiruna kommun anser att en utvidgning av förvaltningsområdet måste medföra ett tillskott av statlig finansiering för täckning av merkostnader.

Lycksele kommun skriver att de åtaganden som följer av det utvidgade förvaltningsområdet innebär att det endast blir vissa kommuner i norra Sverige som får vidta ett antal åtgärder för att uppfylla villkoren. Dessa åtgärder medför kommunala kostnader.

Malå kommun skriver att lagstiftning om rätt att använda samiska innebär merkostnader för kommunen och full kostnadstäckning förutsätts utgå.

Piteå kommun anser att kommunen inte skall omfattas av utvidgningsförslaget. Huvudskälet är att kommunen inte hittills har mött önskemål eller intresse av service eller förvaltning på samiska. Inte heller förväntas inom överskådlig tid någon nämnvärd ökning av sådant intresse.

Skellefteå kommun, som avstyrker utvidgningsförslaget, har i övrigt inga invändningar mot utredningens förslag.

Sorsele kommun är positiv till förslaget men förutsätter att riktade statsbidrag skall utgå för merkostnader utan begränsning i tid.

Storumans kommun stöder förslaget förutsatt att det åtföljs av statsbidrag som täcker kommunens faktiska kostnader.

Strömsunds kommun anser att det inte är möjligt att överblicka konsekvenserna av en utvidgad lagstiftning på området eftersom eventuella nya skyldigheter inte är kända. Kommunen är dock villig att inom ramen för nuvarande ansvar göra inventeringar av egen personals kunskaper i sydsamiska och förmedla dessa uppgifter till berörda samiska organisationer.

Umeå kommun anser att det är viktigt att hålla samiska språket levande. Men merkostnader som föranleds av utredningens förslag måste bekostas genom riktade statliga bidrag.

Vilhelmina kommun vill understryka betydelsen av att föreslagen utvidgning av förvaltningsområdet för samiska språket under en inlednings- och implementeringsfas begränsas till ett par sakområden. Att dessa områden föreslås vara förskoleverksamhet, skola, äldreomsorg, hälso- och sjukvård samt kulturverksamheter motsätter sig inte kommunen. Av avgörande betydelse för möjligheten till en framgångsrik process är dock att de riktade statsbidragen inom sakområdena anpassas till de omständigheter som förslaget innebär och de konsekvenser som följer därav.

Åre kommun anser att rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheten ställer stora krav på tvåspråkig personal eller möjlighet till tolk och översättare. Här behöver kommunerna ytterligare stöd från staten i form av rätt utbildad personal. I dagsläget är det en omöjlighet att använda minoritetsspråk i förskoleverksamhet och äldreomsorg på grund av utbildad personal. Statens ansvar är även här stort i form av utbildningsplatser och riktade statsbidrag till sådan verksamhet.

Vindelns kommun skriver att kommunen hittills inte har haft några önskemål om att kunna få kommunal service utförd av samisktalande personal. Att utbilda och bibehålla kunskaper i ett språk som talas av så få blir ytterst svårt och kostsamt.

Älvdalens kommun tillstyrker förslaget.

Östersunds kommun skriver att när kommunen åläggs nya uppgifter så skall staten ge en fullständig kostnadstäckning av verkliga kostnader.

Landsting

Landstinget i Dalarna pekar på att myndighetsutövningen är en mycket liten del av landstingens verksamhet.

Jämtlands läns landsting skriver att landstingen berörs endast av den del av verksamheten som utgör myndighetsutövning gentemot enskild och

har ingen egentlig beredskap att hantera ett utvidgat förvaltningsområde för samiska språket. Landstinget har möjlighet att liksom övriga landsting anlita tolk vid behov.

Västerbottens läns landsting vill gärna se en tydligare struktur kring de satsningar som föreslås inom biblioteksområdet.

Organisationer

Sveriges kommuner och landsting skriver att förslaget är av så genomgripande karaktär att det skall ske en utvärdering av de ekonomiska och praktiska konsekvenserna för kommunerna. Tidpunkten för utvärderingen skall fastställas efter samråd med berörda kommuner.

Svenska kyrkan anser att den viktigaste frågan för samiska språkets överlevnad på sikt är att barnen ges möjlighet att lära sig samiska tillräckligt väl för att språket skall kunna leva vidare.

Svenska samernas riksförbund anser att lagtexten måste ge den enskilda möjlighet att själv välja på vilket språk hon eller han vill få sina ärenden framförda i domstol. Lagtexten bör ändras så att den enskilda på begäran kan få sina handlingar inte bara muntligen utan även skriftligen översatta till samiska. Det bör gälla alla förvaltningsmyndigheter samt domstolar med civilrättsliga samt administrativa ärenden som är belägna inom renbetesområden.

Samernas utbildningscentrum vill att det vid tillämpning av lagen skall läggas stor vikt vid möjligheten att bemöta den samisktalande på samiska såväl muntligen som skriftligen.

Kommunerna måste vid nyanställningar av personal lägga stor vikt vid muntliga och skriftliga språkfärdigheter i samiska.

Sverigefinländarnas delegation anser att det av vikt att riksdagen och regeringen överväger möjligen att höja sin ambitionsnivå vad gäller vissa eftersatta områden, t.ex. utbildningssystemet i sin helhet, hälsovården och kommunikationen med förvaltningsmyndigheter och rättsväsendet så att lagen för förvaltningsområden skulle omfatta även skriftlig kommunikation.

Sverigefinska riksförbundet betonar vikten av att en lagstadgad rätt till förskoleverksamhet på de nationella minoritetsspråken införs i hela landet och att frågan utreds skyndsamt.

Sverigefinska biblioteksanställdas förening anser att tillgången på minoritetsspråkig barn- och ungdomslitteratur måste öka.

Sverigefinska ungdomsförbundet anser att lagbestämmelser rörande modersmålsundervisning tillhörande nationella minoriteter skall ha samma lydelse för samtliga nationella minoriteter.

Sverigefinska lärarförbundet anser att en lagstadgad rätt till tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken skall införas.

Samiska språknämnden anser att lagtexten måste ge den enskilde möjlighet att själv välja på vilket språk han/hon vill få sina ärenden skriftligt framförda. Enkelt kan lagtexten ändras så att den enskilde på begäran får sina handlingar inte bara muntligen utan även skriftligen översatta till samiska.

3 Förslag för att underlätta genomförandet av en utvidgning

Utredningens förslag

För att underlätta genomförandet av utvidgningen av förvaltningsområdet för samiska bör en styrgrupp/arbetsgrupp under ledning av myndigheten med tillsynsansvar för de samiska minoritetsfrågorna tillsättas.

Myndigheter

Barnombudsmannen är positiv till förslaget om tillsättande av en styrgrupp/arbetsgrupp för att underlätta genomförandet av förvaltningsområdet för samiska. BO utgår från att styrgruppen i detta arbete tar hänsyn till barnkonventionens krav då det berör barn och unga.

Vägverket anser att en gemensam tolk- och översättningsfunktion skulle underlätta möjligheterna att klara ärendehantering på samiska. En gemensam webbplats och gemensamt informationsmaterial skulle vara ett bra stöd både för Vägverket och för enskilda.

Skogsstyrelsen skriver att det bör finnas utrymme för samordning mellan olika myndigheter. Inom det statliga området skulle det kunna vara en uppgift för berörda länsstyrelser att se till så att det finns tillgång till tolk- och översättningshjälp inom varje län i den utsträckning som myndigheterna behöver. I den frågan finns det säkert också möjligheter till samverkan med kommunerna. Det är naturligt att länsstyrelsen får en samordningsroll i sådana frågor. Kostnaderna för en för de offentliga myndigheterna gemensam tolk- och översättningservice skulle t.ex. kunna täckas via bidrag till kommuner och landsting enligt förordningen (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) anser att en ökad efterfrågan och professionalisering av minoritetsspråkkunskaper skulle ha en positiv inverkan på språkens status. Minoritetsspråkkunskap som en yrkeskarriär skulle sannolikt vara ett effektivt medel i arbetet mot språkbrytarprocessen. DO ser samma möjligheter till myndighetssamordning av språkkompetens som utredaren. Men DO anser det vara möjligt att samordna i högre grad än utredaren föreslår.

DO förordar därför att möjligheten för berörda myndigheter att ha ett gemensamt system för översättning och tolkning undersöks. På samma sätt borde det finnas ett liknande system för minoriteter att kommunicera på sitt eget språk med myndigheter. Ett sådant system kan vara gemensamt för berörda myndigheter och även anlitas för översättningar av skriftlig information.

Kommuner

Jokkmokks kommun tillstyrker att det föreslagna organiserade stödet till de nya kommunerna också skall omfatta de kommuner som redan i dag ingår i förvaltningsområdet för samiska.

Organisationer

Svenska kyrkan understryker att de myndigheter som har sektorsansvar skall samordna åtgärderna för att åstadkomma kraftfulla parallella resultat inom dessa områden för att bryta och vända den pågående språkbrytarprocessen.

Sverigefinska riksförbundet vill påtala att kommuner bör samarbeta bättre när det gäller att anordna förskoleverksamhet på minoritetsspråk.

B. ÅTGÄRDER FÖR ATT FRÄMJA OCH STÄRKA DET SAMISKA SPRÅKET (KAP.12)

4 Att leda och fastställa mål för det samiska språkarbetet

Utredningens förslag

Sametinget bör såsom folkvalt organ för samerna fastställa målen för det samiska språkarbetet som myndigheten skall leda.

Uppgiften bör lagregleras.

Myndigheter

Försäkringskassan anser att Sametinget bör få ett utökat mandat att ensamt fastställa mål för det samiska språkarbetet. Vidare bör Sametinget få en ökad medelstildelning för språkvårdsarbetet.

Barnombudsmannen (BO) ställer sig positiv till att Sametinget genom en lag ges uppgiften att leda och fastställa mål för det samiska språkarbetet. BO utgår från att Sametinget bedriver detta arbete enligt barnkonventionens krav och intentioner då det berör barn och ungdomar.

Sameskolstyrelsen anser att Sametingets roll och ansvar att leda det samiska språkarbetet stärks om myndigheten, i stället för regeringen, även fastställer målen för det samiska språkarbetet. Samepolitiskt fastställda mål för det samiska språkarbetet är en viktig förutsättning för övriga institutioner, myndigheter m.fl. i deras egna arbete med det samiska språket.

Svenska språknämnden vill allmänt framhålla att den nya språkmyndighetens roll för att stärka samiskans ställning inte får glömmas bort i det fortsatta arbetet.

Sametinget stödjer förslaget.

Kommuner

Strömsunds kommun anser att alla åldersgrupper måste involveras. Samerna själva måste då få ett avgörande inflytande över hur språkutbildningen skall lokaliseras, organiseras och genomföras.

Organisationer

Svenska kyrkan understryker att de myndigheter som har ansvar för frågor inom det minoritetspolitiska området samordnar sina åtgärder för att åstadkomma kraftfulla parallella resultat inom dessa områden för att bryta och vända den pågående språkbrytarprocessen.

5 Delat ansvar för tillsyn av minoritetspolitiken

Utredningens förslag:

Den tillsyn som berör rättigheterna för samiska folket och rätten att använda samiska vid myndighetskontakter bör förläggas till Sametinget. Sametinget skall på eget initiativ eller efter anmälan kunna vidta de åtgärder som behövs. Detta föreslås innefatta styrning, tillsyn, fördelning av ekonomiska medel, samordning samt bevakning och rapportering av minoritetsfrågorna.

Enskilda skall kunna vända sig till myndigheten med klagomål om lagens efterlevnad. Tillsynen omfattar inte frågor där andra myndigheter har tillsynsansvar. Förslaget förutsätter att Sametinget tillförs medel för detta ändamål.

Myndigheter

Kammarrätten i Sundsvall är tveksam till förslaget att till Sametinget överföra tillsynsuppgifter avseende kommunernas åtgärder enligt

lagförslaget. De konstitutionella frågor som kan vara förknippade med en sådan ordning bör övervägas ytterligare.

Skatteverket anser att tillsynen över minoritetsspråken bör handläggas av enbart en myndighet. Det ger samordnings- och effektivitetsvinster. För de myndigheter som berörs är det en fördel att bara ha en tillsynsmyndighet, oavsett vilket minoritetsspråk det gäller, framför allt med tanke på att utredaren har föreslagit att även meänkieli, jiddisch, romani chib samt finlandssvenskarnas status skall utredas vidare. Behovet av en enda ansvarig instans blir då ännu viktigare, sett från myndigheternas horisont. Verket anser att den nya Språkmyndigheten för svenska språket m.m. bör bli tillsynsmyndighet för minoritetsspråken.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att det är rimligt att ett nationellt tillsynsansvar för samiska utövas av Sametinget. Länsstyrelsen anser att tillsynen för övriga minoritetsspråk som berörs av den särskilda lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör utövas av respektive länsstyrelse för berörda förvaltningsområden. Här bör påpekas att hela förvaltningsområdet för minoritetsspråket meänkieli finns inom Norrbottens län och att nuvarande lagstiftning rörande minoritetsspråk sedan år 2000 anbart omfattar delar av Norrbottens län. För denna tillsynsuppgift måste naturligtvis tillräckliga ekonomiska medel tillhandahållas av staten. Beträffande tillsynens omfattning bör särskilt påpekas att JO och JK skall utöva tillsyn över den enskildes rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och att länsstyrelserna sedan tidigare utövar tillsyn över äldreomsorg och övriga frågor inom socialtjänsten.

Stockholms universitet anser att utredningens tankar om kontrollmekanismer för genomförandet av föreslagna åtgärder är välkomna. Behovet av sådana kontrollmekanismer skulle ha kunnat formuleras skarpare i sammanfattningen av förslagen.

Sameskolstyrelsen anser att vid ett delat ansvar för tillsyn av minoritetspolitiken är det viktigt att samernas vilja tillgodoses och att samernas ställning stärks. Det sker då Sametinget får ett ansvar som innefattar styrning, tillsyn, fördelning av ekonomiska medel, samordning samt bevakning och rapportering av minoritetsfrågor.

Sametinget tillstyrker förslaget, men förutsätter att myndigheten tillförs medel för ändamålet.

Kommuner

Jokkmokks kommun anser att Sametinget bör ges ett nationellt tillsynsansvar för implementeringen av lagen att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och att Länsstyrelsen i

Norrbottnens län bör ges det nationella tillsynsansvaret för rätt att använda finska/meänkieli.

Kiruna kommun ser inga problem i att dela upp tillsynsansvaret på två olika organ, under förutsättning av att ett nära samarbete utvecklas och tillräckliga resurser tilldelas.

Vilhelmina kommun anser att det förslag som utredningen lägger fram angående Sametingets nationella ansvar för att ”leda och fastställa mål för det samiska språkarbetet”, tillsammans med Sametingets föreslagna roll att vara ”tillsynsmyndighet över minoritetspolitiken” väcker en del frågor. Kommunen vill peka på det förhållande som gäller exempelvis inom skolans område, att den nationella tillsynen utövas av annan statlig myndighet – Skolverket. Problem kan uppstå om inte arbetet med ett revidera innehållet i skolans inre arbete, kursplaner, måldokument och betygskriterier etc. på ett mycket tydligt sätt koordineras med övergripande politiska mål som enligt utredningens förslag skall fastställas av Sametinget. Det är enligt Vilhelmina kommun uppenbart att det finns en risk för att den dubbla tillsynen kan leda till målkonflikter för genomförandeplaner och i praktiken.

Östersunds kommun avvisar förslaget att Sametinget skall få tillsynsansvar över kommunal verksamhet och ansvarigt för statsbidragsfördelningen. Tillsynsansvar och statsbidragsfördelning bör, i likhet med vad som föreslås för finska språket, åläggas en länsstyrelse.

Organisationer

Sveriges kommuner och landsting avvisar förslaget om att Sametinget skall få tillsynsansvar över kommunal verksamhet och vara ansvarig för fördelning av statsbidrag avseende samiska språket. Tillsynsansvaret och bidragsfördelning bör i likhet med det som föreslås för finska språket åläggas en länsstyrelse.

6 Samiska språkcenter som del av en fast struktur för det samiska språkarbetet

Utredningens förslag

Två samiska språkcenter bör inrättas inom det sydsamiska området för arbetet med det samiska språkets revitalisering. Lämpliga lokaliseringar är inom Storumans kommun samt i Östersund eller i dess närhet. Den närmare lokaliseringen bör dock avgöras av Sametinget.

Sametinget skall vara huvudman för verksamheten. Staten skall aktivt stödja uppbyggnad och trygga en långsiktig drift som inkluderar tillräckligt antal anställda.

På sikt bör ytterligare samiska språkcenter inrättas i de lule- och nordsamiska områdena.

Myndigheter

Försäkringskassan anser att ansvaret för att invånare och myndigheter får kännedom om språkteknologiska hjälpmedel, hur de används och hur man skaffar dem, skall ligga på de samiska språkcentra som enligt utredningen skall direkt underställas Sametinget. Enligt förslaget skall en huvuduppgift vara att genom samordnande insatser underlätta för kommuner och förvaltningsorgan att förverkliga lagstiftningen för det sydsamiska området. Denna huvuduppgift kräver att samiska språkcenter får ett mer omfattande ansvar också för samordning och spridning av samiska språkresurser. Språkcentra bör också få mandat att leda en inventering av befintlig samisk språkkompetens hos personalen vid statliga och kommunala myndigheter inom förvaltningsområdet. Kommunala och statliga myndigheter inom förvaltningsområdet bör generellt tillskriva samisk språkkompetens ett högt meritvärde vid rekrytering .

Skatteverket anser att en särskilt viktig uppgift för språkcentra är att ge stöd till myndigheterna.

Länsstyrelsen i Dalarnas län tillstyrker förslaget om utvecklande av sydsamiska språkcentra och bedömer dem som betydelsefulla för sydsamernas språkliga förstärkning. Olika samiska forum, däribland dessa språkcentra, skulle även kunna spela en viktig roll för att medvetandegöra samers situation hos majoritetsbefolkningen. Arbetet med att öka majoritetssamhällets kunskaper om samer som en erkänd minoritet är angeläget.

Uppsala universitet anser att förslaget att grunda två samiska språkcentra kan vara ytterligare ett sätt att förbättra språksituationen för samer. Detta är något som inte tidigare har prövats i Sverige men väl i Norge och Finland. Sådana centra borde finnas för både syd-, lule- och nordsamer för att intensivifiera den språkliga revitalisering som nu har börjat på olika håll i det svenska Sapmi, men som behöver starka lokala stödinsatser.

Stockholms universitet skriver att de språkcentra som utredningen föreslår i sydsamiskt område, liksom de ytterligare språkcentra som man föreslår på sikt bör inrättas i nordsamiskt område, kan förutom gängse språkvårdsarbete ha en viktig roll i informationsarbetet samt, som utredningen också föreslår, ha en aktivt uppsökande och stödjande roll i språkrevitaliseringsarbetet på lokal och regional nivå.

Sametinget stödjer förslaget, vilket bör prioriteras. Myndigheten föreslår att ytterligare samiska språkcentra i de lule- och nordsamiska områdena snarast bör inrättas.

Kommuner

Jokkmokks kommun tillstyrker förslaget. Kommunen föreslår att utformningen av språkcentra skall ske tillsammans med kommunerna som är ansvariga för den obligatoriska utbildningen.

Kiruna kommun anser att samiska språkcentra kan etableras som en resurs för samhällsservice, förskola, skola samt grupper och enskildas språkarbete.

Lycksele kommun anser att uppbyggnaden av språkcentra är mycket väsentligt.

Sorsele kommun anser att ett språkcenter skall ligga i Sorsele kommun.

Storumans kommun stödjer förslaget.

Strömsunds kommun anser att de samiska språkcentra som föreslås kan bli värdefulla som stöd och pådrivare för det övriga utbildningsväsendet. Dessvärre avsätts endast blygsamma belopp till dessa språkcentra. Mot bakgrund av de stora geografiska avstånd det här handlar om bör dessa centra tillerkännas väsentligt större anslag. Personalen vid dessa centra måste ges möjlighet till tjänsteresor inom förvaltningsområdet.

Landsting

Jämtlands läns landsting ställer sig bakom utredningens förslag om inrättande av ett antal språkcentra i aktuella regioner, som skall fungera som motorer och resurs för samhällsservice, förskola, skola, åldringsvård samt grupper och enskildas språkarbete. Landstinget förordar att ett av dessa språkcentrum lokaliseras till Gaaltije, sydsamiskt kulturcentrum i Östersund, som under många år har bedrivit kulturarvs- och miljöprojekt och är samlokaliserade med Sametingets informationscentrum och samiska språkkonsulenten.

Organisationer

Svenska samernas riksförbund stödjer förslaget. Sametinget bör avgöra lokaliseringen. Sametinget bör vara huvudman. Staten skall aktivt stödja uppbyggnaden och trygga en långsiktig drift som inkluderar tillräckligt antal anställda. Riksförbundet anser att ytterligare samiska språkcenter i de lule- och nordsamiska områdena snarast bör inrättas.

Samernas utbildningscentrum föreslår att det skyndsamt utverkas en fast finansiering för språkutbildningar, SameNet och mentors- och lärlingsverksamhet för utveckling av samiska språket vid samernas utbildningscentrum vilket bör etableras som ett första språkcenter samt att Gaaltije i Östersund upprättas som första språkcenter på sydsamiskt område.

Samiska språknämnden menar att förslaget om samiska språkcentra bör prioriteras. Språkcentras uppgifter skulle vara att inleda, organisera och synliggöra det språkarbete som Sametingets långsiktiga språkkampanj bygger på.

7 Förstärkt samiskt inflytande rörande ortsnamn

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att regeringen föreskriver att Sametinget skall vara det organ som, vid skiljaktig mening om samiska ortsnamn, avgör rekommendationer till Lantmäteriverket för fastställande.

Myndigheter

Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI) skriver att presentationen i denna del präglas av ensidighet med missvisande och ibland felaktigt resultat. Utredningen föreslår ett Sametinget vid skiljaktig mening om samiska ortsnamn skall avgöra rekommendationen till Lantmäteriverket. SOFI är den myndighet som har som uppgift att granska ortsnamn, däribland samiska namn, och vars rekommendationer Lantmäteriverket vanligen följer. Utredarens förslag innebär i praktiken att den av SOFI utförda granskningen skall granskas av Sametinget. SOFI har inget att invända mot förslaget, förutsatt att den speciella kompetens som en sådan granskning kräver finns hos Sametinget. Granskning av ortsnamn innebär inte enbart korrigerande av stavningen utan också ett kulturhistoriskt och namngeografiskt ställningstagande och att ta hänsyn till både äldre och yngre namnformer och tillämpa god ortsnamnsredovisning. **Sametinget** stödjer förslaget.

Lantmäteriverket har som nationell ortsnamnsmyndighet ett särskilt ansvar för minoritetsfrågor samt att ortsnamnsredovisningen på dessa språk sker korrekt och förtroendegivande sätt. Utredningen föreslår att det samiska inflytandet över namngivningen formellt bör förstärkas och att Sametinget bör ges ett slutligt ansvar för att vid skiljaktiga uppfattningar avgöra samiska ortsnamn. Lantmäteriverket ställer sig frågande till förslagets innebörd och hur det praktiskt skall kunna genomföras. Möjligen innebär förslaget att samiska ortsnamn skulle komma att särbehandlas i jämförelse med svenska och finska ortsnamn. Lantmäteriverket välkomnar ett fördjupat samarbete med Sametinget när det gäller samiska ortsnamn, men är tveksamt till formella förändringar av beslutsbefogenheterna.

Vägverket skriver att myndigheten för närvarande avvaktar med utmärkningen på samiska tills Lantmäteriverket har utrett om namnen på kartmaterialet är korrekta. Om myndigheten får i uppdrag att intensifiera

utmärkningen enligt förslaget behöver myndigheten få tillskott av medel för detta.

Luffartsstyrelsen skriver att skyltningen på flygplatserna måste anpassas till att så många passagerare som möjligt ser skyltarna och uppfattar budskapet, därför är nuvarande skyltning på svenska och engelska och i vissa fall används symboler. Behov av att i tillägg skylta med existerande fastställda samiska Ortsnamn bör kunna utvärderas lokalt. Annan typ av information bör följa internationell standard med tanke på krav på tydlighet för så många passagerare som möjligt.

Organisationer

Svenska samernas riksförbund stödjer förslaget om ett förstärkt samiskt inflytande rörande samiska Ortsnamn som är en mycket viktig historisk källa.

8 Behov av språkundersökningar

Utredningens bedömning

Regelbundna språkundersökningar bör genomföras med start så snart som möjligt. Syftet är att erhålla fakta om det samiska språkets situation och pågående förändringar.

Genom en väl genomförd metodik kan även effekter av det språkliga revitaliseringsarbetet och sakläget för modersmålsundervisning, språket i förskoleverksamhet och äldreomsorg samt myndigheternas språkservice belysas. Mätning av indikatorer för måluppfyllelse kan inkluderas. Regeringen bör öronmärka medel för dessa undersökningar.

Myndigheter

Barnombudsmannen (BO) är positiv till regelbundna språkundersökningar i syfte att erhålla fakta om det samiska språkets situation och pågående förändringar. BO vill här påminna om vikten av att synliggöra barns och ungas egna åsikter, behov och intressen genom dessa undersökningar.

9 Bättre samordning av same- och minoritetspolitiska frågor

Utredningens bedömning

Regeringen bör överväga möjligheten att inrätta ett gemensamt samordningskansli för same- och minoritetspolitiska frågor. Införandet av ett sådant samordningskansli skulle innebära att man ”lyfter” frågorna

och att ambitionsnivån i frågorna höjs. Helhetsansvaret blir tydligare och de budgetmässiga förhandlingsförutsättningarna förbättras.

Samtidigt skulle det bli lättare att skapa samordningsstrukturer på den politiska nivån, vilket underlättar arbetet att finna lämpliga lösningar och att göra lämpliga prioriteringar.

Myndigheter

Svenska språknämnden har ingen invändning mot förslaget. Men ett sådant kansli bör också behandla minoritetsspråkpolitiska frågor. Hela den svenska språkpolitiken kunde samordnas bättre inom RK än vad som är fallet i dag. Det är symtomatiskt att utredningen om de finska och samiska språken går under Justitiedepartementet och utredningen om teckenspråk under Socialdepartementet, medan den omorganiserade språkmyndighet som börjar att verka den 1 juli ligger under Utbildningsdepartementet. Samordning av minoritetspolitik och språkpolitik bör alltså lösas i ett sammanhang.

C. FÖRBÄTTRA MÖJLIGHETERNA TILL UNDERVISNING I OCH PÅ MINORITETSSPRÅKEN (KAP. 13)

10 Målsättningen i den svenska språkpolitiken överensstämmer inte med de nationella minoriteterna

Utredningens förslag

Barn som tillhör de nationella minoriteterna har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk och skall ges möjlighet till det, om de själva eller deras vårdnadshavare vill det. Den svenska språkpolitikens mål måste därför ändras så att de nationella minoriteterna har rätt att ”utveckla och tillägna sig sitt minoritetsspråk.”

Myndigheter

Skolverket tillstyrker förslaget att kravet på grundläggande kunskaper i samiska för att erhålla modersmålsundervisning tas bort.

Myndigheten för skolutveckling tillstyrker att förslaget att målsättningen för undervisningen för de nationella minoritetsspråken omformuleras och skall lyda att de nationella minoriteterna har rätt att ”utveckla och tillägna sig minoritetsspråk.” Vidare anser myndigheten att bestämmelser rörande rätten till modersmålsundervisning för elever som tillhör nationella minoriteter skall ha samma lydelse för samtliga nationella minoriteter, att krav på dels umgängesspråk dels tidigare

kunskaper i språket inte skall ställas för de nationella minoriteterna och att även för finska och judiska elever skall det räcka med att det finns en elev som önskar få undervisning i minoritetsspråk.

Luleå tekniska universitet betonar utredarens bedömning att målsättningen i den svenska språkpolitiken är otillräcklig för de nationella minoriteterna och måste ändras. De nationella minoriteterna skall ha rätt att inte bara använda sitt språk utan också att ”utveckla och tillägna sig sitt minoritetsspråk.”

Sverigefinska språknämnden noterar med tillfredsställelse att den svenska språkpolitikens mål ändras så att de nationella minoriteterna har rätt att utveckla och tillägna sig sitt minoritetsspråk.

Sametinget stödjer förslaget.

Kommuner

Jokkmokks kommun tillstyrker förslagen om en förbättring av möjligheterna till undervisning i och på minoritetsspråket.

Kiruna kommun tillstyrker förslagen om förbättrade möjligheter till undervisning i och på minoritetsspråken.

Strömsunds kommun anser att återupprättelsen av det samiska språket inte kan avgränsas till en angelägenhet för grundskolor och gymnasier. Våra universitet och högskolor måste också få ett stort ansvar i denna process.

Umeå kommun föreslår att staten ger Umeå universitet i uppdrag att stärka sina insatser för att öka och höja kompetensen kring de samiska språken och den samiska kulturen. Detta arbete bör dels inriktas mot lärarutbildningen men också mot exempelvis den historiska institutionen med avsikt att allmänt höja kompetensen kring den samiska kulturen och det samiska språket hos bland andra lärare i förskolan och skolan.

Östersunds kommun avvisar samtliga förslag till ändrade villkor för modersmålsundervisningen. Förslagen undervisning kan bli kostnadskrävande för kommunen. Förslagen saknar stöd i utredningsdirektiven liksom finansieringsanvisning.

Organisationer

Sveriges kommuner och landsting avvisar samtliga förslag till ändrade villkor för modersmålsundervisning på minoritetsspråken dels utifrån att förslagen saknar stöd i utredningsdirektiven, dels utifrån att finansieringsanvisning saknas. Förslagen kan bli mycket kostsamma eftersom det kan innebära enskild undervisning i många fall.

Svenska kyrkan anser att den viktigaste frågan för sydsamiska och lulesamiska språkets fortlevnad är att barnen ges möjlighet att lära sig samiska tillräckligt väl för att språket skall kunna leva vidare. I det

perspektivet blir frågan om minoritetsbarnens möjligheter till utbildning på och i minoritetsspråket av central betydelse. Utbildningsfrågor är även en av de faktorer på samhällsnivå som påverkar språkbevarandet mest.

Svenska samernas riksförbund stödjer förslaget om att barn som tillhör de nationella minoriteterna har rätt att lära sig sitt modersmål och skall ges möjlighet till det om de själva eller deras vårdnadshavare vill det.

Samernas utbildningscentrum föreslår att i förvaltningsområdet för samiska skall minoritetsspråksundervisningen i samiska även ges på olika språkvarieteter speciellt för vuxna i syfte att överbrygga språkförståelsen mellan språkvarieteterna samt att barn och ungdomar i grund- och gymnasieskolan erbjuds samiska som första främmande språk i de lokala skolplanerna.

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget om att målsättningen i den svenska språkpolitiken förändras så att minoritetsbarn har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk.

Sverigefinska ungdomsförbundet anser att samtliga nationella minoriteter skall ha samma rätt till modersmålsundervisning. Ungdomsförbundet tillstyrker att möjligheterna till undervisning i och på minoritetsspråken förbättras.

11 Förskoleverksamhet på de nationella minoritetsspråken bör utökas

Utredningens förslag

Regeringen måste vidta åtgärder för att de nationella minoriteternas rätt till undervisning i eller på minoritetsspråket, enligt artikel 14 i ramkonventionen, säkerställs i förskolan. Förskola helt eller delvis på samiska, finska och meänkieli skall anordnas inom förvaltningsområdena om föräldrar begär det.

Möjligheterna att utvidga åtagandet enligt artikel 8.1.a. i minoritetsspråkskonventionen, så att förskola helt eller delvis på minoritetsspråket skall ges i hela landet och för samtliga nationella minoritetsspråk, bör utredas ytterligare.

Regeringen bör ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att ge utvecklingsstöd till kommunerna i syfte att anordna minoritetsspråkig förskoleverksamhet i hela landet för samtliga nationella minoriteter och att fortsätta utarbeta pedagogiskt stöd för sådan verksamhet. Stimulansbidrag till minoritetsspråkig förskola bör kunna utgå under tiden frågan om förskola utreds och bereds.

Myndigheter

Barnombudsmannen (BO) är positiv till en utökad förskoleverksamhet på de nationella minoritetsspråken inom förvaltningsområdena. BO välkomnar en fortsatt utredning om möjligheterna till förskola helt eller delvis på minoritetsspråk för alla minoriteter.

Skolverket anser att förslaget att anordna förskola delvis eller helt på samiska, finska eller meänkieli om föräldrarna begär det, bör utredas ytterligare. Under förutsättning av att frågan utreds ytterligare tillstyrker Skolverket förslaget att ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att ge utvecklingsstöd till kommunerna i syfte att anordna minoritetsspråkig förskoleverksamhet i hela landet för samtliga nationella minoriteter.

Myndigheten för skolutveckling tillstyrker förslaget att ytterligare utreda frågan om att utvidga åtagandet i artikel 8.1a i minoritetsspråkskonventionen så att förskola helt eller delvis på minoritetsspråket skall ges i hela landet och för samtliga nationella minoriteter. Myndigheten har inget att erinra mot förslaget att myndigheten får i uppdrag att ge utvecklingsstöd till kommunerna i syfte att anordna minoritetsspråkig förskoleverksamhet i hela landet för samtliga nationella minoriteter och fortsätta att utarbeta stöd för sådan verksamhet.

Sameskolstyrelsen skriver att vid samtliga sameskolor finns förskoleklasser och fritidshem som bedrivs genom avtal med barns hemkommuner.

Sverigefinska språknämnden anser att det är viktigt att alla kommuner, och inte bara de kommuner som ingår i förvaltningsområdet, anordnar minoritetsspråkig förskoleverksamhet.

Sametinget stödjer förslaget.

Organisationer

Svenska kyrkan föreslår att kraftiga åtgärder vidtas, såsom rätt till barnomsorg där samiska språket används och prioriteras.

Sverigefinska riksförbundet betonar vikten av att en lagstadgad rätt till förskoleverksamhet införs i hela landet och att frågan utreds skyndsamt. Det är mycket viktigt att stimulansbidrag lämnas till förskolans verksamhet på minoritetsspråk under tiden frågan utreds.

12 Ytterligare förslag rörande undervisning i de nationella minoritetsspråken

<u>Utredningens förslag</u>

Kommuner skall inte kunna neka nationella minoritetsbarn rätt till modersmålsundervisning på grund av att det inte finns en lärare. Om det inte finns en lämplig lärare lokalt, skall distansundervisning anordnas till dess en lämplig lärare rekryteras. Bestämmelserna i 2 kap. 13 § grundskoleförordningen (1994:1194) och 5 kap. 12 § gymnasieförordningen bör därför ändras. Möjligheterna att anordna modersmålsundervisning på distans bör utvecklas ytterligare.

Regeringen bör ge Sameskolstyrelsen i uppdrag att genomföra det av myndigheten föreslagna pilotprojektet för att förbättra möjligheterna för samiska elever att få tillgång till modersmålsundervisning.

Sametinget och Sameskolstyrelsen bör, som ett led i revitaliseringsarbetet, verka för att det skapas nätverk för samiska modersmålslärare. Arbetet med nätverk skall ge lärarna stöd i språkrevitaliseringen och även fungera som ett sätt för kommunerna att lättare finna personer som kan arbeta som modersmålslärare. Sametinget och Sameskolstyrelsen bör utveckla ett nära samarbete med de högskolor där samiska undervisas, för att fånga upp studenter som är intresserade av att arbeta med samisk språkrevitalisering eller med undervisning i eller på samiska.

Myndigheter

Barnombudsmannen (BO) ser positivt på förslaget om kommunernas bör ges skyldighet att anordna distansundervisning då en lämplig lärare inte finns att tillgå. BO anser att sådan distansundervisning bör kvalitetssäkras av Skolverket. Till exempel bör det ställas krav på att språkläraren med vissa tidsintervall skall besöka eleven såsom diskuteras i utredningen. Eleven skall ha möjlighet till handledning, stöd och hjälp på den skola från vilken han eller hon följer undervisningen. BO anser att distansundervisning endast är godtagbart under ett övergångsskede.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att utredningens förslag om utbildningsåtgärder, särskilt för barn och ungdomar, i stort är kloka och väl avvägda. Det är svårt att se annat än ekonomiska skäl emot minirätt till distansundervisning, pilotprojekt för sameskolan, särskild kurator, bibliotekskonsulter och bokbussverksamhet. Men förslagen bör genomföras med statlig finansiering.

Skolverket tillstyrker förslaget att distansundervisning skall anordnas till dess att en lämplig lärare hittats. Skolverket tillstyrker förslaget om ändringar i gymnasieförordningen vilket torde ge lättnader gällande tillgången till modersmålsundervisning i minoritetsspråken.

Myndigheten för skolutveckling tillstyrker förslaget att kommuner inte skall kunna neka nationella minoritets elever rätt till

modersmålsundervisning på grund av att det inte finns tillgång till lärare. Om det inte finns en lämplig lärare lokalt, skall distansundervisning anordnas till dess en lärare rekryteras. Myndigheten tillstyrker att Sameskolstyrelsen ges i uppdrag att utveckla nya vägar för att alla samiska elever skall få tillgång till modersmålsundervisning.

Uppsala universitet anser att förslaget att författningsreglera rätten till modersmålsundervisning för nationella minoriteter är välkommet, liksom för andra minoriteter som inte har den formella statusen såsom nationella minoriteter, rätten till distansundervisning när lämplig lärare saknas, nätverk för samiska modersmålslärare, nära samarbete mellan högskolor där samiska undervisas och en samisk studievägledartjänst. **Sametinget** stödjer förslaget.

Organisationer

Sveriges kommuner och landsting avvisar förslaget om att kommunerna skall bli skyldiga att anordna distansundervisning i de fall det inte finns lämplig lärare. Det är upp till kommunerna att ansvara för hur undervisningen skall organiseras.

Svenska kyrkan föreslår att antalet skoltimmar i minoritetsspråk utökas och att språkmiljöer där ungdomarna kan användas skapas.

Svenska samers riksförbund stödjer förslaget att möjligheterna att anordna modersmålsundervisning på distans bör utvecklas ytterligare samt att förskola, helt eller delvis på samiska skall anordnas inom förvaltningsområdet om föräldrar begär det.

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget om att kommuner inte skall kunna neka nationella minoritetsbarn rätt till modersmålsundervisning på grund av att det inte finns en lämplig lärare. Det är angeläget att distansundervisning anordnas tills en lärare kan rekryteras.

Sveriges Finska Lärarförbund instämmer i förslaget att när det gäller samiska, tornedalska, romska eller judiska elever så skall en kommun vara skyldig att anordna modersmålsundervisning även om antalet elever är mindre än fem.

13 Tvåspråkig undervisning

Utredningens bedömning

Om förutsättningarna för att få tillgång till undervisning på de nationella minoritetsspråken inte förbättras avsevärt, kommer det inte att genereras tillräckligt med nya talare som behärskar språket fullt ut i framtiden. För särskilt hotade språk behöver denna förbättring av möjligheterna till undervisning på minoritetsspråket ske omgående.

Myndigheter

Länsstyrelsen i Dalarnas län anser att genom att påvisa tvåspråkighetens fördelar kan samer uppmuntras till att lära sig sitt modersmål, själva bli aktiva i språk- och kulturövningar till nya generationer samt mana till ökat intresse från övriga samhället.

Uppsala universitet skriver att det är en välkänd princip i tvåspråkig undervisning att minoritetsspråket måste få mer plats i undervisningen än majoritetsspråket, om man vill skapa väl fungerande tvåspråkiga undervisningsmodeller och sträva efter en höggradig, balanserad tvåspråkighet hos eleverna. Det är viktigt att den föråldrade 50-procentsregeln tas bort, som utredningen föreslår.

Organisationer

Sverigefinska ungdomsförbundet skriver att ungdomsförbundets erfarenhet är att merparten av modersmålsundervisningen sker utanför den vanliga skoltiden. Många skolor har valt att ha undervisningen sent på eftermiddagar, efter skoldagen. Många kommuner har också gått in för att samordna undervisningen av kostnadseffektiva skäl vilket innebär att resorna till den skola där undervisningen sker blir orimliga. Undervisningen i minoritetsspråket bör göras mer lättillgänglig.

Sveriges Finska Lärarförbund anser att det bör införas en lagstadgad rätt till tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken.

14 Åtgärder för samiska barn och ungdomar

Utredningens förslag

Möjligheterna att anordna integrerad samisk undervisning bör utökas och förbättras. Fler elever måste ges möjlighet att delta. Detta är särskilt viktigt i det sydsamiska området. De ekonomiska medel som avsätts för en integrerad samisk undervisning behöver utökas avsevärt för att förbättra möjligheterna för samiskan i Sverige.

En samisk studievägledartjänst bör inrättas.

Myndigheter

Barnombudsmannen ser positivt på förslaget att ekonomiska medel för att integrerad samisk undervisning skall utökas så att fler elever får möjlighet att delta.

Länsstyrelsen i Dalarnas län understryker särskilt vikten av förstärkningar inom modersmålsundervisningen för samiska barn och ungdomar.

Myndigheten för skolutveckling tillstyrker förslaget om ökade möjligheter att anordna integrerad samisk undervisning, särskilt i det sydsamiska området.

Ungdomsstyrelsen är positiv till förslagen om utbildningsåtgärder för att barn och ungdomar skall ges möjligheter att delta i undervisning i och på samiska.

Sametinget stödjer förslaget.

Kommuner

Jämtlands läns landsting skriver att barns möjligheter att tillägna sig minoritetsspråket är viktigt för att revitalisera ett språk och skapa förutsättningar för kultur- och identitetsskapande.

Organisationer

Svenska samers riksförbund stödjer förslaget att möjligheterna att anordna integrerad samisk undervisning bör utökas och förbättras samt att en samisk studievägledartjänst bör inrättas.

15 Åtgärder rörande samiska och andra läromedel

Utredarens förslag

Sverige måste ta sitt ansvar för att få fram läromedel på samiska. Åtgärder måste vidtas omgående för att förbättra tillgången till samiska läromedel. Tillgängliga medel för läromedelsproduktion måste öka avsevärt, åtminstone under ett antal år framåt.

Egentillverkat läromedelsmaterial, som tagits fram av t.ex. sameskolor och modersmåls lärare, bör omgående göras tillgängligt för fler genom en systematisk spridning.

Myndigheten för skolutveckling bör ges utökade resurser för att omgående utveckla undervisningsmaterial för ”Tema Modersmål” på sydsamiska.

Regeringen bör ta fram informationsmaterial för skolbruk rörande övriga nationella minoriteter och minoritetsspråk på samma sätt som gjorts år 2004 rörande samer, samt informationsmaterial till ungdomar rörande Europarådets minoritetskonventioner.

Myndigheter

Barnombudsmannen (BO) är positiv till förslagen. BO anser att alla barn skall få kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Skolverket tillstyrker förslaget att informationsmaterial rörande nationella minoriteter och minoritetsspråk tas fram.

Myndigheten för skolutveckling skriver att läromedelssituationen är besvärlig, men redovisar ett antal projekt som pågår. Myndigheten tillstyrker förslaget att informationsmaterial tas fram för skolbruk rörande övriga nationella minoriteter på samma sätt som gjorts år 2004 rörande samer samt informationsmaterial till ungdomar rörande Europarådets minoritetskonventioner.

Uppsala universitet anser att det är viktigt med ett stöd för produktion av barnböcker, vilket är en framåtsyftande åtgärd, men man bör också minnas att det finns en stor brist på skönlitteratur på t.ex. sydsamiska för vuxna.

Umeå universitet skriver att utredaren påpekar att arbetet med att stärka språket måste ske på flera plan samtidigt. Ett sätt att öka statusen är ekonomisk stimulans till publicering av samiskspråkiga böcker, tidningar och musik. Denna fråga bör prioriteras före översättning av protokoll, promemorior, etc.

16 Behov av förbättrad rätt till undervisning på nationellt minoritetsspråk

Utredningens förslag

Regeringen bör tillsätta en utredning som analyserar möjligheterna att införa ett bevarandeprogram för de nationella minoriteterna.

Bevarandeprogrammet skall ha till syfte att stabilisera och utveckla de nationella minoritetsbarnens minoritetsspråk, samtidigt som barnen får lära sig svenska.

Den föreslagna utredningen bör få i uppdrag att se över möjligheterna att införa lagstadgad skyldighet att anordna undervisning på samtliga nationella minoritetsspråk i landet. Utgångspunkten för arbetet bör vara bevarandet och revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken.

Utredningen bör även få i uppdrag att analysera Sveriges förutsättningar och möjligheter att åta sig ett högre åtagande enligt artikel 8.a., 8.b. och 8.c. i minoritetsspråkskonventionen.

Eftersom det är angeläget att en förbättring kommer till stånd omgående när det gäller de nationella minoriteternas möjligheter till undervisning

på minoritetsspråket, bör regeringen under tiden frågan utreds och bereds, bistå med ett statligt stimulansbidrag under en övergångsperiod för att få till stånd en mer tvåspråkig undervisning. Stimulansbidrag bör kunna utgå till kommuner tills ett nationellt bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken inom utbildningsväsendet kan börja gälla. Myndigheten för skolutveckling bör därför ges i uppdrag att föra en aktiv dialog med de nationella minoriteterna och kommuner för att få till stånd en övergångslösning.

Myndigheter

Barnombudsmannen är positiv till förslaget.

Myndigheten för skolutveckling skriver att myndigheten har god erfarenhet av stimulansbidrag och dialogarbete med kommuner i syfte att bidra till skolutveckling. Myndigheten är beredd att diskutera med regeringen om uppläggningsen av den föreslagna dialogen om en sådan skulle bli aktuell.

Uppsala universitet anser att idén med ett bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken inom utbildningsväsendet och ett bidragssystem för detta ändamål som motsvarar statsbidraget för merkostnader med anledning av minoritetsspråkslagstiftningen, är något som skulle kunna förbättra den nuvarande situationen avsevärt.

Svenska språknämnden anser att det är mycket angeläget att införa lagstadgad rätt till tvåspråkig verksamhet i förskola och tvåspråkig undervisning i grundskolan. Myndigheten stödjer därför förslaget att tillsätta en utredning för att se över dessa frågor och för att undersöka möjligheten att införa ett nationellt bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken.

Sverigefinska språknämnden anser att det är en angelägen uppgift att tillsätta en utredning för att analysera möjligheterna att införa ett bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken inom utbildningsväsendet.

17 Lärartillgång i de nationella minoritetsspråken

Utredningens förslag:

Regeringen bör se möjligheterna att förbättra utformningen av lärarutbildningen och även möjligheterna att rekrytera studenter till utbildningen.

Myndigheter

Skolverket bedömer att en nationell strategi för utbildningen på högskolenivån är angelägen. Strategin bör omfatta såväl utbildningens kvalitet som rekrytering av lärarstudier.

Myndigheten för skolutveckling tillstyrker förslagen att regeringen bör se över möjligheterna att förbättra utformningen av lärarutbildningen i de nationella minoritetsspråken och möjligheterna att rekrytera studenter till utbildningen.

Uppsala universitet skriver att en förutsättning för en tillfredsställande skolundervisning är att det finns utbildade lärare och en utbyggd undervisning i samiska vid universitet och högskolor. Det är därför nödvändigt att lärarutbildningens utformning förbättras som utredningen föreslår.

Umeå universitet skriver att det finns brist på behöriga lärare inom högskolan och att Sverige inte lever upp till minoritetskonventionens krav. Utredaren föreslår att regeringen bör se över möjligheterna att förbättra utformningen av lärarutbildningen och även möjligheterna att rekrytera studenter till utbildningen. Detta är bra förslag. Men även inom andra utbildningar torde det krävas ett ökat inslag av undervisning i samiska språk och/eller samisk kultur.

Luleå tekniska universitet instämmer i förslagen gällande lärarutbildningen och möjligheterna att rekrytera studenter till utbildningen. Universitetet poängterar att tillfredsställande kvantitet och kvalitet i lärarutbildningen förutsätter både riktade medel och samarbete mellan lärosäten.

Sameskolstyrelsen skriver att utredningens förslag om att regeringen bör se över möjligheterna att förbättra utformningen av lärarutbildningen och även möjligheten att rekrytera studenter till utbildningen är bra. Om det inte sker kan hela Sameskolstyrelsens verksamhet äventyras inom en snar framtid. Bristen på utbildade lärare är stor.

Sverigefinska språknämnden skriver att bristen på lämpliga lärare gör att alla elever inte får undervisning i sitt modersmål. I dag finns knappast någon utbildning för lärare i minoritetsspråk och därför är det ytterst viktigt att utbildningen snarast kommer igång.

Sametinget stödjer förslaget.

Kommuner

Vilhelmina kommun tillstyrker förslaget att modersmålsundervisningen bör stärkas. Den redan i dag konstaterade bristen på utbildade lärare menar kommunen är ett statligt ansvar att åtgärda. Att kringgå problemet med att föreslå att "lämpliga lärare" anställs menar kommunen undergräver intentionerna om en högre kvalitet i modersmålsundervisningen, särskilt samiska.

Organisationer

Svenska samers riksförbund stödjer förslaget att regeringen bör se över möjligheterna att förbättra utformningen av lärarutbildningen och även möjligheterna att rekrytera studenter till utbildningen.

Sverigefinska riksförbundet skriver att för närvarande rekryteras finskspråkiga förskole- och grundskolelärare i stor utsträckning från Finland. Riksförbundet har påtalat detta missförhållande för beslutsfattare flera gånger utan resultat. Därför stödjer riksförbundet förslaget om att lärarutbildningen på minoritetsspråket måste utökas.

18 Behov av ytterligare utbildningsåtgärder för vuxna samer

Utredningens förslag

Regeringen måste säkerställa alla vuxna samers möjligheter till alfabetisering så länge behovet kvarstår. Att kunna läsa och skriva på sitt modersmål är en grundläggande rättighet.

Möjligheterna att finansiera sådana kurser och stödja enskildas deltagande måste således garanteras.

Sametinget bör få en roll att administrera statliga bidrag vid korttidsstudier.

Vuxna samer som vill lära sig samiska eller förbättra sina kunskaper i samiska skall också ges ekonomiska möjligheter till det.

Myndigheter

Länsstyrelsen i Dalarnas län vill poängtera vikten av alfabetisering för vuxna med samiska som modersmål.

Uppsala universitet påpekar att i samband med vuxenutbildningen borde termen *alfabetisering* undvikas, eftersom den ger intryck av att samerna är analfabeter. Att samer i många fall är skriv- och läskunniga enbart på svenska och andra språk, men inte samiska, är en följd av svensk skolpolitik.

Sametinget stödjer förslaget. Myndigheten bör få ett långsiktigt uppdrag att administrera bidrag till korttidsstudier. Vuxna samer som vill lära sig samiska eller förbättra sina kunskaper i samiska skall ges ekonomiska möjligheter till det.

Organisationer

Svenska kyrkan föreslår att fortbildning i samiska bekostas av staten.

Svenska samers riksförbund stödjer förslaget att regeringen måste säkerställa att alla vuxna samers möjligheter till alfabetisering så länge behovet finns. Finansiering för sådana kurser måste garanteras. Sametinget bör få administrera statliga bidrag vid korttidsstudier.

Samernas utbildningscentrum föreslår att Sametinget skall få möjlighet att utarbeta en speciell förordning för den del av korttidsstudiestödet som myndigheten administrerar.

D. BEHOV AV INSATSER FÖR BARN OCH UNGDOMAR SOM TILLHÖR NATIONELLA MINORITETER (KAP. 14)

19 Behovet av mer litteratur på de nationella minoritetsspråken

Utredningens förslag

Särskilda statliga satsningar behövs för att öka antalet barn- och ungdomsböcker på de nationella minoritetsspråken, och för att göra dessa böcker tillgängliga för de nationella minoriteterna. Det behövs ett tydligare uppdrag till Statens kulturråd, riktat stöd för utgivning av böcker på minoritetsspråken och insatser för att kunna få ut dessa böcker på bibliotek, förskolor, skolor etc.

Myndigheter

Barnombudsmannen (BO) är positiv till förslaget. BO är däremot mer tveksam till om en sådan satsning låter sig genomföras genom bättre prioriteringar inom ramarna för nuvarande satsningar på barnlitteratur, som utredningen skriver. Nationella minoritetsbarns behov skall inte behöva prioriteras framför andra grupper av barns behov inom detta område. BO anser dessutom att det behövs en satsning även på andra medier, såsom film och tv, som i dag har ett stort genomslag och är betydande element i barns och ungdomars kultur.

Myndigheten för skolutveckling anser att förslagen verksamt skulle bidra till att de samiska eleverna får ökade möjligheter att nå skolans mål när det gäller kunskaper i modersmålet.

Ungdomsstyrelsen ställer sig bakom förslagen om mer litteratur på minoritetsspråken och bibliotekens verksamhet.

Statens kulturråd delar utredningens förslag att satsningar behövs för att öka antalet barn- och ungdomsböcker på de nationella minoritetsspråken och att göra dessa böcker tillgängliga för de nationella minoriteterna. Detta är viktigt både för språkens fortlevnad och för barnens språkutveckling. Ett generellt problem är bristen på reella strukturer för bokutgivning inom minoritetsgrupperna. Arbetet måste ske systematiskt och i nära samarbete med de nationella minoriteterna.

Med hänsyn till de strukturella brister som ovan påtalats är det ett omfattande arbete som krävs för att åstadkomma fungerande system för detta. Kulturrådet är berett att i samarbete med de nationella minoriteterna utveckla och driva ett projekt i enlighet med utredningens förslag, förutsatt att resurser ställs till förfogande. Kulturrådet är också berett att som ett första steg göra en resurs- och kostnadsbedömning avseende ett sådant projekt.

Sametinget stödjer förslaget.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) tillstyrker förslaget att speciella bidrag lämnas för att stimulera tillgången till material på samiska. Men DO vill om möjligt gå ett steg längre. Ett effektivt verktyg för att påverka utvecklingen i en viss riktning är att koppla krav till anslag. DO anser att det bör utredas om så kan göras för att öka tillgången på material på minoritetsspråk. Det område som torde vara självklart här är de offentliga anslagen till kultur.

Kommuner

Lycksele kommun anser att en läromedelsutveckling bör prioriteras som tar fasta på den moderna teknikens möjligheter.

Storumans kommun föreslår att en rejäl satsning görs på nätbaserad läromedelsutveckling och lärarfortbildning för samiska i ett samverkansarbete mellan bland andra universitet, Akademi Norr och det föreslagna språkcentret i Storuman.

Strömsunds kommun anser att det skall vara möjligt för barn och ungdomar som inte har ett samiskt ursprung att ta del av den samiska kulturen, om de så önskar.

Organisationer

Svenskan samers riksförbund stödjer förslaget om insatser för att öka tillgången på minoritetsspråkig barn- och ungdomslitteratur, inkluderat elektroniska ljud- och bildmedier som ungdomar är intresserade av.

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget att det görs särskilda statliga satsningar för att öka antalet barn- och ungdomsböcker på de nationella minoritetsspråken och att tillgängligheten förbättras.

Sverigefinska ungdomsförbundet stödjer förslaget om särskilda satsningar för att öka tillgången till minoritetsspråkig barn- och ungdomslitteratur. Litteratur på minoritetsspråk har som känt en revitaliserande inverkan på ett hotat språk. Litteratur har också en avgörande roll i språkutvecklingen.

Sverigefinska biblioteksanställdas förening anser att en ökning av utbudet av barn- och ungdomsböcker på minoritetsspråk vid landets bibliotek är helt nödvändigt med tanke på nästa generations

språkutveckling. Men det räcker inte med att bara öka antalet böcker. Det krävs också kontinuerliga läsfrämjande åtgärder på samma sätt som biblioteken erbjuder till de svenskspråkiga barnen.

20 Bibliotekens verksamhet

Utredningens förslag

Biblioteksverksamhet som riktar sig till de nationella minoriteterna bör utökas och ges statligt stöd. Möjligheterna att öka tillgången på samiska böcker genom särskilda bidrag till Sametinget, på liknande sätt som i Norge, bör övervägas och undersökas.

Myndigheter

Statens kulturrådet anser i likhet med utredningen att biblioteksverksamhet för barn och ungdom som talar minoritetsspråk är viktigt för att stimulera språkanvändningen och för att öka tillgängligheten för media. Ökad kunskap om målgrupperna bland bibliotekarier och konsulenter och ökat läsande inom skolan är önskvärt. **Sametinget** stödjer förslaget.

Landsting

Västerbottens läns landsting instämmer delvis i utredarens förslag. Biblioteksverksamheten bör utökas och ges ett statligt stöd, men det bör ske inom ramen för uppbyggandet av ett samiskt bibliotek.

Organisationer

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget.

Sverigefinska ungdomsförbundet stödjer starkt förslaget om utökad biblioteksverksamhet för nationella minoriteter samt förslaget om att statligt stöd ges för detta ändamål.

Sverigefinska biblioteksanställdas förening skriver att de flesta bibliotek inte har, och kan av naturliga skäl inte ha, finsktalande personal. Därför bör inrättas ett statsfinansierat finskt resurscentrum, vilket torde vara det mest effektiva sättet att hantera den i nuläget mycket otillfredsställande situationen.

21 Bibliotekskonsulter

Utredningens förslag

Bibliotekskonsulter för samtliga minoritetsspråk bör inrättas och verksamhet som riktar sig till barn- och ungdomar bör prioriteras.

Myndigheter

Umeå universitet anser att förslagen om att inrätta samiska bibliotekskonsulter samt att permanent finansiera de samiska bokbussarna är goda med tanke på vikten att sprida samisk litteratur till både barn och vuxna. Dessa insatser måste ses som nödvändiga i den kedja av åtgärder som krävs för att stödja de samiska språken.

Statens kulturråd är tveksamt till utredningens förslag om inrättande av bibliotekskonsulenttjänster för vart och ett av minoritetsspråken i dagsläget. Situationen för de fem minoritetsspråken är mycket olika och de behov som finns kanske bättre kan tillgodoses genom olika lösningar.

Sametinget stödjer förslaget.

Organisationer

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget.

Sverigefinska biblioteksanställdas förening anser att finskspråkiga konsulenter skulle medföra att den finska litteraturen kunde utvecklas i samklang med det svenska språket och den svenska litteraturen.

22 De samiska bokbussarna

Utredningens förslag

Regeringen bör söka att finna en permanent finansiering för den samiska bokbussverksamheten i samarbete med den norska regeringen.

Myndigheter

Statens kulturråd har ibland kunnat delfinansiera bokbussverksamhet med projektmedel men förordar en permanent lösning.

Sametinget stödjer förslaget.

Kommuner

Storumans kommun välkomnar förslagen gällande satsning på samisk kultur, litteratur och biblioteksverksamhet, inte minst en permanent finansiering för den samiska bokbussverksamheten i samarbetet med Norge.

Jämtlands läns landsting tillstyrker förslaget om en permanent finansiering av bokbussverksamheten, vilken kan nå ut till ytterområdena.

23 Nationella minoritetsbarn och ungdomars behov behöver bevakas tydligare

Utredningens förslag

Barnombudsmannen bör ges ett tydligare uppdrag att bevaka urfolksbarns och övriga minoritetsbarns behov i samhället. Bättre statistiska underlag måste tas fram så att det är möjligt att ange antalet barn som tillhör respektive nationell minoritet.

Myndigheter

Barnombudsmannen (BO) instämmer helt i utredningens bedömning att nationella minoritetsbarn och deras behov behöver synliggöras bättre och att ett sådant arbete mycket väl kan falla inom ramen för BO:s verksamhet. Samtidigt vill BO påpeka att ett sådant uppdrag svårigen kan genomföras med hjälp av myndighetens i dag återkommande undersökningar av kommunernas arbete med att implementera barnkonventionen. I stället tror BO att nationella minoritetsbarns och ungdomars behov behöver kartläggas och studeras med just detta syfte och fokus, vilket mycket väl kan vara en uppgift för BO.

Uppsala universitet påpekar att bristen på pålitlig statistik kring nationella minoriteter är ett problem när det gäller planering och uppföljning av olika minoritetspolitiska åtgärder samt rapportering till FN rörande implementeringen av barnkonventionen. Ett säkrare statistiskt underlag måste därför tas fram.

Ungdomsstyrelsen delar bedömningen av nödvändigheten av att tydligare säkerställa minoritetsbarns och ungdomars rättigheter måste tillgodoses. Det är viktigt att belysa situationen för barn som tillhör minoriteterna men att det bör inte göras på ett sätt som upplevs som stigmatiserande eller att barns och ungdomars bakgrund registreras mot deras vilja. Därför menar myndigheten att det är en fråga som bör utredas vidare. I en fortsatt utredning är det angeläget att barn och unga som tillhör gruppen får komma till tals.

Sametinget instämmer i förslaget.

Organisationer

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget.

24 De nationella minoriteternas ungdomsförbund behöver stödjas

Utredningens förslag

Det är viktigt att stödja minoriteternas ungdomsförbund, eftersom organisationernas verksamhet stärker ungdomars minoritetsidentitet och minoritetsspråket. Ungdomsförbunden bör ges möjligheter till inflytande i minoritetspolitiken.

Myndigheter

Uppsala universitet anser att det är synnerligen viktigt att företrädare för de nationella minoriteternas ungdomsförbund ges möjligheter att samråda med regeringen. Minoritetsspråkens överlevnad står och faller med dagens ungdomar och deras framtida barn. Deras engagemang i viktiga frågor måste uppmärksammas på hög nivå och de måste beredas handlingsutrymme om deras språk skall kunna hållas levande på lång sikt – vilket ju är kärnan i den svenska minoritetspolitiken.

Ungdomsstyrelsen delar bedömningen att ungdomsförbunden kan utgöra en viktig arena för de unga som väljer att delta. Ett annat förslag är att Ungdomsstyrelsen skall få i uppdrag att stödja denna typ av verksamhet och bevaka minoritetsungdomarnas behov. Myndigheten anser att det vore olyckligt om ett specifikt uppdrag att stödja dessa ungdomsförbund lades vid sidan av det arbete som pågår. Ett ansvar att särskilt bevaka minoritetsungdomarnas behov ryms inte i dag inom det uppdrag som myndigheten har och det skulle kräva att ytterligare resurser tillförs myndigheten.

Sametinget instämmer i förslaget och betonar att särskild hänsyn skall tas vid bidragsgivning till samiska ungdomsförbund eftersom de inte bara är en nationell minoritet utan också har urfolksstatus i Sverige.

Organisationer

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget.

Sverigefinska ungdomsförbundet vidhåller att de nationella minoriteternas ungdomsförbund behöver stödjas men påpekar att ytterligare åtgärder behövs. Ungdomsförbundet anser att det kan ifrågasättas om det är rimligt att kräva att de nationella minoriteterna skall uppfylla de krav som ställs på övriga ungdomsorganisationer, t.ex. vad gäller antalet ungdomsmedlemmar och den geografiska spridningen av lokalföreningar.

Sverigefinska ungdomsförbundet anser att ungdomar bör ges de facto möjligheter till inflytande i minoritetspolitiken. Många internationella och europeiska konventioner talar för detta. Minoritetsungdomar bör

höras när frågor som berör dem behandlas. Europarådets rådgivande kommitté har kritiserat Sveriges regering för att den inte har gett ungdomar tillhörande de nationella minoriteterna möjlighet att komma till tals i frågor som berör dem. Ungdomsförbundet finner att regelbundna möten med representanter från regeringen och de nationella minoriteternas ungdomsförbund anordnas. Likaså är det viktigt att minoritetsungdomars representanter kan lämna synpunkter på minoritetsfrågor på samma som representanter för de vuxna s minoritetsorganisationer.

25 Kultursatsningar som riktar sig till barn och ungdomar

Utredningens förslag

Statens kulturråd bör särskilt beakta barns och ungdomars behov vid fördelning av anslagsmedel till de nationella minoriteterna. Regeringen bör även överväga möjligheterna att utöka kulturanslaget så att nationella minoritetsbarns behov kan tillgodoses på ett bättre sätt. Även kommunerna behöver beakta nationella minoritetsbarns behov av minoritetsspråkig kultur i sin verksamhet.

Myndigheter

Barnombudsmannen ser mycket positivt på att utredningen också lyfter fram behovet av andra kulturella former än litteratur i ett språkvtaliserande syfte och identitetsskapande sammanhang.

Statens kulturråd skriver att myndighetens styrelse har fattat beslut om riktlinjer för fördelningen av anslagsmedel för de nationella minoriteterna, vilka innebär att insatser av strukturell karaktär liksom projekt med inriktning på barn och ungdom prioriteras. Många av ansökningarna riktar sig emellertid både till barn och ungdomar och vuxna.

Sametinget instämmer i förslaget.

Organisationer

Sverigefinska riksförbundet stödjer förslaget.

Finska kulturföreningen instämmer i förslaget när det gäller kultursatsningar som riktar sig till barn och ungdomar.

26 Stipendieverksamhet för att stärka barn och ungdomars språkutveckling och kulturella identitet

Utredningens förslag

Minoritetsbarns och ungdomars möjligheter att tillägna sig minoritetsspråket skall inte vara beroende av familjens ekonomiska situation. Särskilda medel bör avsättas för stipendier till verksamhet som syftar till att stärka barns och ungdomars språkutveckling eller kulturella minoritetsidentitet.

Myndigheter

Uppsala universitet anser att det är synnerligen viktigt med stipendier som syftar till att stärka barns och ungdomars språkutveckling eller kulturella minoritetsidentitet.

Sametinget instämmer i förslaget.

Landsting

Jämtlands läns landsting tillstyrker förslaget att särskilda medel avsätts för stipendier till verksamheter som syftar till att stärka barns och ungdomars språkutveckling och/eller deras kulturella minoritets- eller urfolksidentitet.

E. AKTIVT SYNLIHGÖRANDE AV DET SAMISKA I SAMHÄLLET (KAP. 15)

27 Allmän flaggdag för att synliggöra det samiska folket

Utredningens förslag

För att högtidlighålla och synliggöra det samiska folket bör en allmän flaggdag införas i Sverige den 6 februari. Myndigheter bör anmodas att tillsammans med den svenska flaggan även använda den samiska flaggan i den omfattning som är lämplig. Det bör vila på Sametinget att utforma de riktlinjer som gäller för användning av den samiska flaggan.

Myndigheter

Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker att samernas nationaldag görs till allmän flaggdag.

Svenska språknämnden tillstyrker förslaget.

28 Skyltning

Utredningens förslag

Vägverket bör ges i uppdrag, och vid behov av finansiella möjligheter, att intensifiera sitt arbete med skyltning av samiska ortnamn.

Statliga myndigheter, förvaltningar och bolag som i sin verksamhet har inslag av skyltning och utmärkning uppmanas att använda existerande fastställda samiska namn.

Myndigheter

Uppsala universitet anser att officiellt skylta orter i Sápmi på både samiska och svenska och tillåta samiska ortsnamn i posthanteringen är enkla och effektiva sätt att synliggöra minoriteten. Det är också i linje med vad som sker i t.ex. Finland.

Sametinget instämmer i förslaget.

Organisationer

Svenska samers riksförbund stödjer förslaget att Vägverket bör ges i uppdrag att intensifiera arbetet med att skylta samiska ortsnamn. Statliga myndigheter, förvaltningar och bolag som i sin verksamhet har inslag av skyltning och utmärkning bör uppmanas att använda existerande fastställda samiska namn.

31 PostorterUtredningens förslag

Fastställda samiska ortnamn skall kunna användas som namn på postorter.

Regeringen bör ge närmare bestämmelser om detta.

Myndigheter

Sametinget instämmer i förslaget.

32 Översättning av författningar till samiskaUtredningens förslag

Författningar som särskilt rör samernas rättigheter och samisk kultur, språk och näringar bör översättas till samiska och framgå i officiellt författningsregister.

Regeringen skall ge närmare bestämmelser om detta.

Myndigheter

Svea hovrätt instämmer i och för sig att en översättning av vissa författningar bör ske till samiska, finska och meänkieli. Det är emellertid inte lämpligt att, på grund av texternas status som översättningar, knyta dessa till SFS. Om ett översättningsregister – vid sidan av exempelvis publicering i Departementsserien eller liknade publikation och på Internet – bedöms vara värdefullt, skulle möjligen de myndigheter som ges i uppdrag att utöva tillsyn enligt lagen även kunna ges uppgiften att ansvara för ett sådant register.

Barnombudsmannen (BO) instämmer i förslaget. BO anser att också barnkonventionen bör översättas till de nationella minoritetsspråken i syfte att informera nationella minoritetsbarn om deras rättigheter enligt barnkonventionen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att det är lämpligt att det överlämnas till regeringen att bestämma vilka författningar som skall översättas. Två svårigheter finns dock vad gäller dessa översättningar. För det första finns sannolikt den tillräckliga kompetensen – som måste omfatta såväl juridik som samiska – endast hos ett fåtal personer. För det andra så räcker de 0,6 mkr som utredaren har föreslagit sannolikt inte långt för att utföra detta mycket svåra och tidsödande arbete.

Umeå universitet anser att publicering av samhällsinformation på minoritetsspråken genom översättning av författningar – liksom samhällsinformation på minoritetsspråken i medierna – är viktiga åtgärder för att stärka de samiska språken.

Svenska språknämnden tillstyrker förslaget. Myndigheten kan också tänka sig andra steg för att synliggöra samiskan. Varje statlig myndighet kunde översätta sitt namn till samiska och på sin webbplats ha en kort information på samiska om sin verksamhet.

Organisationer

Sverigefinska riksförbundet anser att det är angeläget att för nationella minoriteter viktiga dokument som rapporter till och av Europarådet samt lagtexter som rör språk, utbildning och kultur översätts till minoritetsspråk.

F. SVERIGES FORTSATTNA ARBETE RÖRANDE NATIONELLA MINORITETER

(KAP. 16)

32 Åtgärder

Utredningens bedömningar

Den i delbetänkandet Rätten till mitt språk (SOU 2005:40) föreslagna informations- och utbildningssatsningen kommer att underlätta och effektivisera genomförandet av etapp 2 i den minoritetspolitiska reformen.

En uppföljning av effekterna av etapp 2 av den minoritetspolitiska reformen bör göras senast efter fem år.

Regeringen bör se till att de språkliga behov som finns hos tornedalingar, romer och judar i Sverige också kartläggs.

Finlandssvenskarnas status i förhållande till ramkonventionen bör utredas.

Myndigheter

Skatteverket anser att det är viktigt med information om minoritetsspråken m.m. till tjänstemän och allmänhet. Arbetet bör dock inte överlåtas till varje enskild kommun, organisation eller myndighet att själv genomföra uppgiften efter att ha ansökt om ekonomiskt bidrag till det. I stället bör det ske samordnat för hela landet, t.ex. genom den föreslagna tillsynsmyndigheten för minoritetsspråken. Det blir effektivare med samordnade rikstäckande åtgärder riktade till berörda målgrupper.

Myndigheten för skolutveckling tillstyrker förslaget att regeringen bör se till att de språkliga behov som finns hos tornedalingar, romer och judar också kartläggs på samma sätt som nu har gjorts för samer och sverigefinnar.

Kommuner

Lycksele kommun anser att det i dag saknas ett bra och lättillgängligt informationsmaterial om samiska språket. Det är av största vikt att väl formulerade, lättillgängliga och sakliga skäl beskriver innebörden av förvaltningsområdet.

Storumans kommun anser att ett särskilt informationsmaterial bör utformas som anger syfte och innebörd av förvaltningsområdet för samiska.

Jämtlands län landsting delar inte utredningens uppfattning om behovet av information om hälso- och sjukvård på samiska.

G. KONSEKVENSER AV FÖRSLAGEN (KAP. 17)

33 Statsbidrag till kommunerna

Utredningens förslag

Riktade statsbidrag bör utgå under etapp 2, under fyra år från ikraftträdandet av ny lagstiftning, till kommuner och landsting för de merkostnader som tillkommer med anledning av utredningens förslag.

En utvärdering av genomförandet och behovet av eventuella ytterligare insatser skall ske fem år efter ikraftträdandet av föreslagen lagstiftning. Utvärderingen bör ligga till grund för en bedömning av samhällets fortsatta merkostnader.

Myndigheter

Barnombudsmannen (BO) är positiv till förslaget om riktade bidrag till kommuner och landsting.

Sameskolstyrelsen skriver att statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska bör även tillfalla myndigheten.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) skriver att en likartad bedömning av hur kommuner och landsting får och bör disponera statsbidraget är viktigt. DO menar här att det ska klargöras att statsbidraget inte bara ska kompensera för extrakostnader i myndighetsutövningen utan även för att ta tillvara utvecklingsmöjligheter av språket såsom genom kulturprojekt och dylikt.

Kommuner

Arvidsjaurs kommun förutsätter att full kostnadstäckning utgår då det är ett nationellt åtagande.

Härjedalens kommun anser att riktade bidrag är nödvändiga för att kommunerna skall prioritera detta arbete. Kommunen föreslår att kommunerna skall redovisa årsvis utgifter och verksamhetsresultat från start för att utvecklingen skall kunna följas närmare. Kommunen anser att möjlighet bör finnas att söka ytterligare medel om en bra verksamhet kan redovisas.

Kiruna kommun anser att en utvidgning av förvaltningsområdet måste medföra ett tillskott av statlig finansiering för täckning av merkostnader.

Lycksele kommun anser att det är en förutsättning att statsbidrag utgår som täcker kostnaderna.

Malå kommun förutsätter att full kostnadstäckning utgår om utredningens förslag fastslås i lagstiftning.

Sorsele kommun anser att riktade statsbidrag skall utgå utan begränsning i tid.

Storumans kommun förutsätter att statsbidrag utgår som täcker kommunens kostnader.

Strömsunds kommun anser att staten bör ha en generös syn också vad gäller det ekonomiska stödet. Under allt för många år har det samiska språket trängts undan.

Umeå kommun anser att merkostnader som föranleds av utredningens förslag måste bekostas genom riktade statliga bidrag. Det är inte rimligt att kommunerna ensamma skall bära kostnaderna för den anpassning som behöver och bör ske i enlighet med åtagandena i minoritetskonventionerna. De anpassnings- och kompetensuppbyggnadskostnader som uppstår skall bäras nationellt och täckas av statliga medel.

Vilhelmina kommun vill påpeka ett par faktorer och särskilda omständigheter vilka starkt påverkar kostnadsutvecklingen för kommunen, inte minst inom förskole- och skolverksamheten. De, i jämförelse med många andra kommuner, mycket stora geografiska områden som kommunerna inom det sydsamiska området omspanner, i kombination med ett lågt befolkningsunderlag, skapar behov av unika och därmed ofta mycket kostsamma lösningar för att klara tvingande åtaganden i exempelvis skollagen och för att uppfylla de mål som finns i angivna förordningar inom utbildningsområdet.

Vindelns kommun anser att det föreslagna statsbidraget inte står i relation till kostnaderna för att tillhandahålla servicen. Speciellt som utredningen anser att merkostnaderna för kommunerna kommer att avta, vilket kan tolkas som att bidraget är tillfälligt.

Åre kommun ställer sig positiv till utvidgningen av förvaltningsområdet under förutsättning av att staten ger kompensation för de ökade kostnader som förslaget innebär.

Östersunds kommun skriver att den utvidgning av förvaltningsområdet, där Östersunds kommun ingår, innebär en ambitionshöjning inom den kommunala verksamheten. Omfattningen är svår att bedöma och bör därför även inrymma en uppföljning av praktiska och ekonomiska konsekvenser för kommunen. Det förutsätts att när riksdag/regering ålägger kommunen nya uppgifter att staten ger en fullständig kostnadstäckning av verkliga kostnadsökningar.

H. FÖRFATTNINGKOMMENTARER (KAP. 18)

34 Lagtexten

Myndigheter

Riksdagens ombudsmän vill anmärka på följande beträffande den föreslagna lagtexten.

Under rubriken *Lagens tillämpningsområde* finns i 1 § bestämmelser om hos vilka myndigheter lagen är tillämplig. Vad gäller domstolar anges bl.a. länsrätt och tingsrätt. I 8 § andra stycket i förslaget sägs att rätten att använda minoritetsspråk också omfattar de domstolar dit en dom eller ett beslut överklagas. Genom sistnämnda föreskrift utvidgas således lagens tillämpningsområde till att avse ytterligare domstolar; den bör tas in i 1 §.

Bestämmelsen i 16 § lagförslaget bör ses över vad avser den rent språkliga utformningen. Den föreslagna lydelsen kan uppfattas som att Länsstyrelsen i Stockholms län inte skulle ha någon tillsyn över äldreomsorg som kommunerna inom länet svarar för (se 13 kap. 2 § socialtjänstlagen /2001:4531/). Lagförslaget måste uppenbarligen kompletteras med föreskrifter om upphävande av de nu gällande lagarna. **Svea hovrätt** ifrågasätter om de allmänna bestämmelserna i 3-4 §§ lagförslaget skall tillämpas på domstolarna. Ur rättssäkerhetssynpunkt kan det ifrågasättas, åtminstone beträffande vissa typer av handlingar, om det är lämpligt att hänvisa den som valt att använda ett minoritetsspråk till muntlig översättning, vilket följer av 9 §; därför bör övervägas en rätt till skriftlig översättning av dessa typer av handlingar. Det bör tydligt framgå av lagstiftningen att rätten att använda ett minoritetsspråk inte omfattar den extraordinära processen. Därtill bör klart anges om rätten att använda minoritetsspråk vid överklagande hos överinstansen avser material från underinstansen. Vidare behövs övergångsregler till den föreslagna lagen.

Mora tingsrätt skriver att i 2 § lagförslaget talas om att minoritetsspråken är bland andra samiska, men det nämns inte vilka typer av samiska det gäller (t.ex. sydsamiska m.fl.). I 11 § talas det om att tolk skall anlitas enligt bland annat 33 kap. 9 § rättegångsbalken. Tingsrätten vill dock fästa uppmärksamheten på att detta lagrum handlar om översättning, varför den föreslagna lagtexten bör ändras så att även översättning täcks in.

Skellefteå tingsrätt skriver att av lagförslagets 8 § framgår att rättigheten att använda minoritetsspråk under mål- och ärendehandläggningen vid domstol sammanhänger med ”om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.” Vad som avses med ”anknytning” i lagens mening anges i författningskommentaren till 9 §. Tingsrätten anmärker att vad som enligt lagen avses med ”anknytning” bör anges i författningskommentaren i anslutning till 8 §.

Luleå tingsrätt anser att det inte är självklart vad tillsynen skall säkerställa. 15 § andra stycket i lagförslaget bör därför ha följande lydelse: ”Tillsynsmyndigheten skall när den utövar tillsyn på eget initiativ

eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av lagen.” Enligt tingsrätten bör s.k. passivkonstruktioner undvikas; därför bör 16 § ha följande lydelse: ”Länsstyrelsen i xx län och Sametinget utövar tillsyn över kommunernas verksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer. Annan myndighet utövar tillsyn i frågor som rör kommunernas anordnade av förskoleverksamhet och äldreomsorg.”

Kammarrätten i Sundsvall noterar att 1 § omfattar endast statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter och synes därför exkludera t.ex. Skatteverket som numera är en (nationell) myndighet. I 1 § andra stycket föreskrivs om enskilda talares rätt. Bestämmelsen bör ändras till ”en rätt för enskilda som talar dessa språk att använda dem” osv.

Uttrycket ”talare” förekommer i svensk lagstiftning men då med avseende på den som håller anförande i riksdagen. Bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena bör ändras enligt följande: ”Om rätt för enskilda som talar samiska, finska och meänkieli att använda dessa språk i kontakter med förvaltningsområdet finns bestämmelserna i 6-7 §§.”

respektive ”Om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar respektive förvaltningsområde, finns bestämmelser i 8-10 §§.” I

författningskommentaren till 3 § anges att med samiska avses nord, lule och sydsamiska; detta förtydligande bör framgå av lagtexten.

I författningskommentaren till 8 § anges att rätten att tala minoritetsspråk inte omfattar s.k. extraordinära rättsmedel; då legalitetsprincipen alltmer kommit att få genomslag i svensk rättstillämpning är det viktigt att betydelsefulla rättsliga regleringar kommer till uttryck direkt i lagtext. I anslutning till föreskriften om lagens ikraftträdande bör de nu gällande lagarna upphävas.

Länsrätten i Dalarnas län föreslår att 1 § andra stycket ändras till ”enskildas rätt att använda dessa språk vid muntliga kontakter.”

Domstolsverket noterar att det inte finns någon särskild övergångsregel, vilket kan innebära att lagen kan bli tillämplig även i mål och ärenden som har anhängiggjorts i domstol före ikraftträdandet.

Statens kulturråd skriver att enligt 1 § första stycket skall lagen tillämpas av dels kommunala förvaltningsmyndigheter, dels statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter. Kulturrådet utgår från att avsikten med detta inte varit att utesluta statliga *nationella* förvaltningsmyndigheter av Kulturrådets typ, där det inte finns några regionala eller lokala myndighetskanslier. Nu gällande lag, liksom lagförslaget, är otydligt i detta avseende och bör förtydligas. Enligt 6 och 7 §§ skall en myndighets beslut innehålla en upplysning på minoritetsspråket om att beslutet kan översättas muntligen till minoritetsspråket av myndigheten på begäran av den enskilde.

Kulturrådet förordar i stället krav på skriftlig översättning. Bidragsbeslut

innehåller förutom själva beslutet även individualiserade skäl för beslutet. Myndighetens möjligheter att i förväg och i efterhand bedöma riktigheten i en översättning och att därmed kvalitetssäkra och dokumentera de uppgifter som lämnas, skulle öka väsentligt med ett skriftlighetskrav. Enligt Kulturrådet är utredningen av uppfattningen att ingivna handlingar på minoritetsspråket bör översättas till svenska om innehållet är av betydelse för ärendet, och tycks, av hänvisningen att döma, vara av uppfattningen att situationen omfattas av 8 § förvaltningslagen om anlitan av tolk. Enligt ordalydelsen gäller dock detta stadgande endast då myndigheten ”har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad.” Om tanken har varit att rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheten skall gälla oavsett den sökandes svenskkunskaper, bör detta uttryckligen anges i den nya lagen.

Sameskolstyrelsen anser att nuvarande lagstiftning rörande rätten att använda samiska i muntliga och skriftliga kontakter med kommunala och statliga förvaltningsmyndigheter och domstolar skall omfatta den skriftliga kommunikationen i sin service till den samiska befolkningen.

Sametinget anser att lagtexten måste ge den enskilde möjlighet att själv välja på vilket språk han/hon vill få sina ärenden framförda. Av lagtexten bör också framgå att med samiska avses alla samiska varieteter. Lagtexten bör ändras så att den enskilde på begäran kan få sina handlingar inte bara muntligen utan även skriftligen översatta till samiska.

Skogsstyrelsen skriver att enligt 1 § första stycket skulle lagen inte vara tillämplig på nationella myndigheter med regional/lokal verksamhet, vilket knappast kan ha varit avsikten. En omformulering bör övervägas.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering anser att rätten till skriftliga svar och beslut på minoritetsspråken från myndigheter inom förvaltningsområdet för respektive minoritetsspråk bör införas omedelbart och inte som utredaren föreslår i ett senare skede. Det är en fråga om rättssäkerhet.

Organisationer

Svenska samers riksförbund anser att lagtexten måste ge enskilda möjlighet att själva välja på vilket språk hon eller han vill få sina ärenden framförda i domstol. Av lagtexten bör även framgå att med samiska avses nord, lule- och sydsamiska. Riksförbundet anser att lagtexten bör ändras så att den enskilde på begäran kan få sina handlingar inte bara muntligen utan även skriftligen översatta till samiska. Detta borde gälla alla förvaltningsmyndigheter samt domstolar med civilrättsliga samt administrativa ärenden som är belägna inom renbetesområden. Överklaganden från de nordligaste länsrätterna hamnar hos Kammarrätten i Sundsvall som är belägen utanför det tilltänkta språkliga

förvaltningsområdet, men denna domstol bör ändå omfattas av språklagens bestämmelser.

Samernas utbildningscentrum vill att vid tillämning av lagen skall stor vikt läggas vid möjligheten att bemöta den samisktalande på samiska såväl muntligen som skriftligen. Av lagtexten bör framgå att med det samiska språket menas nord-, lule- och sydsamiska.